RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 159/XI Dátum: 7.6.68.

OBSAH

Rudolf OLŠINSKÝ /Kultúrny život/	Strach zo socializmu či o socializmus	str. 2
Vladimír MAŇÁK /Kultúrny život/	Z ktorej strany hrozí nebezpečenstvo	str. 3
Anton HYKISCH /Kultúrny život/	V našom spoločnom záujme	str. 4
FN /Ľud/	Nároky vylúčených študentov	str. 5
Elena KYTKOVÁ /Kultúrny život/	O jednom procese	str. 6
JUDr Ján FILKO Dr.Juraj SIDORENKO /Práca/	Ako sa rodí ministerstvo	str. 7
Dr.Ervín MIKULA /Ľud/	Na slovíčko	str. 8
Peter RAČKO /Ľud/	Na slovíčko	str. 8
F.NOVÁK /Ľud/	Kde vziať 30 miliárd	str. 9
red.čl. /Ľud/	Pittsburská dohoda	str. 10
Jozef INOVECKÝ /Roľnícke noviny/	Nezabúdajme na zdravý rozum a spravodlivý meter	str. 12
jek /Roľnícke noviny/	Znovu o Barákovi	str. 13
E. PROVAZNIKOVÁ L. NEDELČEVA /Roľnícke noviny/	Tá pravá bašta povedomia	str. 14
Ing. Robert HARENČÁR /Smena/	Aká je situáca v ČSZM na Slovensku	str, 17
red.čl. /Katolícke noviny/	Otvorený list biskupa P.Hnilicu z Ríma	str. 19
Pavol HNILICA František TOMÁŠEK /Kultúrny život/	Slovenský biskup dementuje	str. 20

KULTÚRNY ŽIVOT, č. 22/68, 31. mája 1968, str. 1.

Strach zo socializmu či o socializmus?

RUDOLF OLŠINSKÝ

O jestvovanie socializmu u nás sa obávajú poniektorí v zahraničí, aj poniektorí doma. Obavy zahraničných partnerov sa prejavujú v teoretickej rovine (v priamych či nepriamych polemikách s niektorými z kontextu vytrhnutými hlasmi), v rovine praktickej politiky (varovania, že od diskusií sa môžeme dostať k podrezávaniu) a napokon aj na úrovni poplašných správ (Američania u nás), hoci tieto posledné azda majú viac slúžiť na pacifikovanie názorov vo vlastnom národe ako na naše zastrašenie.

Opäť „nastala medzinárodná situácia", vynikajúci bič, ktorým sa tak ľahko plieskalo po ústach tých, ktorí chceli čosi povedať v päťdesiatom šiestom, aj v šesťdesiatom treťom. Opäť sme Červenou čiapočkou, ktorú ktosi varuje, že v lese je vlk. Pravda, nevraví, že v lese nie sú iba vlci. „Je síce právdou", vravia aj kričia naši upozorňovatelia, „že tam v lese je aj chalúpka, v nej babka, tvoj cieľ, ale na to zabudni. Zabudni radšej na svoj cieľ, na hlas povinnosti, ktorý sa v tebe ozýva, zaviaž si nohy, ktoré by chceli ísť, ruky, ktoré by chceli niesť, ústa, ktoré by chceli vravieť a seď potichu a potme."

Strašenie, či varovanie spoza hraníc by nás nemuselo natoľko vyrušovať či vzrušovať, keby nebolo spojené so strašením domácim. Ba mohlo by byť dokonca spojivom medzi nami všetkými – tým, čo by nás donútilo povedať, že napriek varovaniam pôjdeme vlastnou cestou a napriek obavám dosiahneme viac ako dosiahli ini. Hlasy domáce a ešte ak sa sformulovali do hlasov celku, do „rezolúcií pracujúcich", však nemožno nechať bez povšimnutia. Sú zasahovaním do vnútorných vecí vnútornými silami. Silami, ktoré si nemožno odmyslieť, ani s ktorými možno nerátať. Ťažko usúdiť, nakoľko spomínané rezolúcie sú dielom robotníkov, vidí sa však, že majú na nich iba malý podiel. Viac sú dielom ľudí, ktorí svoju konkrétnu prax, svoje osobné výhody už roky prikrývajú značkou socializmu. (Musia ich ňou prikrývať, veď získali by niekoho na svoju stranu, keby hlásali, že im ide iba o ich, hoci skromné korýtka?) Azda sú do istej miery tiež dielom politickej naivity, dezorientácie a z nej vyplývajúcich statočných obáv.

Nech už príčiny sú akékoľvek. Tým, že ktosi nepolemizuje s konkrétnymi prejavmi, ktoré by eventuelne mohli mať protisocialistický charakter, ale zdôrazňuje iba strach o socializmus vcelku, opäť sa usiluje so všetkými dôsledkami vytvoriť to, čoho sme už boli niekoľkokrát svedkom, psychózu ničím neodôvodneného strachu, nedôvery, podozrievania. Atmosféru, v ktorej sa každý, aj v prospech socializmu uvažujúci hlas môže ľahko označiť za protisocialistický, každý názor za nepriateľský, každý hlas za prismelý, či vychádzajúci z nepovolaných úst. A to všetko bez výmeny názorov, bez argumentácie.

Ak by bol človek naivný, nuž by sa mohol spýtať, prečo sa títo istí ľudia o socializmus neboli práve v tom čase, keď myšlienka socializmu bola najviac ohrozená predovšetkým tými, čo sa za jeho prívržencov vydávali. Prečo sa oň nebáli v časoch totálneho obmedzenia nielen demokratických, ale aj najzákladnejších ľudských práv, v čase kádrovačiek, krágľovačiek, procesov, v čase, keď si mnohí so socializmom poctivo zmýšľajúci ľudia kládli otázku: vyváži znárodnený priemysel a deklarovaný socializmus všetky tie krivdy, ústrky a poníženia, ktoré musí človek denno-denne znášať? Ale aj vtedy sa o socializmus báli. A prejavom ich strachu oň bolo to, že obmedzovali demokratické práva, hľadali nepriateľov tam, kde nepriatelia neboli, inscenovali procesy, pre ktoré nebolo nijakých reálnych podkladov. Zdá sa, že od tých čias, ako socializmus jestvuje, jestvuje aj čosi, čo by sme mohli nazvať – strach o socializmus ako program. Tento druh strachu sa akútne prejaví najmä v obdobiach, keď deklarovaný socializmus sa usiluje stať sa socializmom skutočným, usiluje sa vytvoriť spoločnosť humánnejšiu, demokratickejšiu, spravodlivejšiu a ekonomicky prosperujúcejšiu, než sú spoločnosti iné. Strach ako program nemá nepríjemné dôsledky len pre občana. Je nebezpečným predovšetkým pre socializmus ako systém. Strach sám osebe (až na výbuchy zlosti, nenávisti, ktoré sú taktiež dôsledkom strachu) je v samej podstate defenzívny. Obraňuje iba vydobyté alebo v záujme obrany získaného a jeho konzervovania ešte tieto výdobytky deformuje. Obrana, ktorá prinajlepšom dokáže na dlhé časy konzervovať dosiahnuté, plodí rozpory v spoločnosti. Rozpory v spoločnosti plodia strach a strach budí vôľu väčšmi konzervovať. Kruh prinajmenšom začarovaný, z ktorého sa potom spoločnosť dostáva už iba rozťatím zauzlín.

Ak dnes dostávame trochu strach „z tohto strachu" nebojíme sa iba o svoju kožu, ale najmä o to, čo ktosi nazval „poslednou šancou socializmu" u nás. O socializmus samotný.

Etapu vývinu, ktorú dnes prežívame, mohli by sme nazvať etapou návratov. V mnohých oblastiach sa musíme vrátiť tam, kde sme vývin „umlčali", k mnohým hodnotám, ktoré sme ako prežité a zbytočné odhodili. Všetky návraty majú svoje úskalie. Ľahko sa môžu nájsť ľudia nezorientovaní či neznalí minulosti, pre ktorých preto každý návrat je návratom k pozitívnemu. Možno s nimi diskutovať aj polemizovať. Ale aj takáto diskusia, či polemika je v podstate defenzívna. Ak nechceme, aby ktokoľvek hľadal východisko z našich ťažkostí iba v minulosti, musíme si pre prítomnosť i pre budúcnosť postaviť príťažlivé, všetkým zrozumiteľné ciele a poskytnúť záruky. Toto posledné nedokážu urobiť tí, čo majú o socializmus iba strach. Nielenže to nedokážu, ale sú tomu aj na prekážku.

Ak v niečom vidíme východisko a ak v niečom vidíme vytváranie predpokladov pre odstránenie akýchkoľvek skutočných či vymyslených obáv o jestvovanie socializmu, nuž to vidíme v pozitívnom a ofenzívnom stavaní programu v cieľavedomom a aktívnom úsilí približovať náš dnešný socializmus k socializmu ako cieľu.

KULTÚRNY ŽIVOT, č.22/68, 31. mája 1968, str. 1. a 12.

3/159/XI

Z ktorej strany hrozí nebezpečenstvo?

/ Výňatok /

VLADIMÍR MAŇÁK

Ako balzam zapôsobili — aspoň na mňa — rozvážne slová Eugena Löbla (Strach o socializmus, KŽ č. 21/1968) v tomto ovzduší vybičovanej hystérie a narastajúceho vzájomného nepochopenia medzi skutočnými stúpencami demokratickej cesty nášho socializmu.

Ostane asi smutnou skutočnosťou, že túto hystériu pomohli vybičovať niektoré ostré a netolerantné vystúpenia na konferencii Zväzu slovenských spisovateľov. Veľmi pohotovo sa ich chopili sily, ktoré dovtedy síce potichučky a anonymne, ale o to nástojčivejšie šírili, že je to práve tá nešťastná demokracia a sloboda prejavu ako jej súčasť, čo ohrozuje socializmus. Že teda vlastne demokracia nie je so socializmom zlučiteľná. Socializmus vraj neznesie priveľa demokracie a každý čo len trochu kacírsky znejúci hlas v diskusii o ďalšom vývine socializmu (v diskusii, na ktorú vyzvalo vedenie komunistickej strany a ktorá je zdravým prejavom širokej aktivizácie ľudí) je „útokom proti strane", „útokom proti socializmu".

Po konferencii spisovateľov začali rezolúcie až pršať. Podľa starého známeho spôsobu volajú po represáliách voči tým, čo sa opovážili otvorene vysloviť v tlači svoj názor. Nie polemika s nesprávnymi názormi, doložená faktmi a argumentmi, ale zatracovanie a hrozba.

Do tohto ovzdušia volá Eugen Löbl po zjednotení všetkých zdravých síl spoločnosti. Lebo, ako sám vraví, otázka dvoch koncepcií progresívneho frontu (koncepcie dôslednej demokratizácie a koncepcie demokracie silne obmedzenej) „začína rozdvojovať progresívny front".

Myslím, že volá v pravej chvíli. Nemožno pochybovať, že stúpenci starého, „administratívno-direktívneho" systému len čakali na tento rozkol a že ho využijú. Motív na to majú. Veľmi vážny. Uvedomujú si totiž dobre, že dôsledná demokratizácia by znamenala, že sa budú musieť vzdať moci. Nie je pravda, že otvorená výmena názorov na stranách tlače prekáža robotníkom či ktorejkoľvek inej sociálnej vrstve v tomto štáte. Ale je pravda, že otvorená výmena názorov ako hľadanie záruk proti zneužívaniu moci nevyhovuje tým, čo moc zneužívali a sú ešte pri vesle. Ak E. Löbl hovorí, že „treba vymeniť všetkých, skutočne všetkých, ktorí tento starý systém reprezentujú", a že „potrebujeme nových ľudí, nie aby prevzali funkcie a systém, ale aby pomáhali vytvoriť systém nový, aby vypracovali funkciu aparátu, ktorý nemá vládnuť nad stranou, ale má jej slúžiť, ktorý nemá inej moci ako tú, čo je odvodená z povinnosti slúžiť strane", slovom, ak je toto pravda, tak reprezentanti starého systému, špičkoví príslušníci toho aparátu, ktorý doteraz vládol, sú bytostne zainteresovaní na zachovaní všetkého starého. A urobia pre to všetko.

Otázka je, či majú na to aj možnosti. Žiaľ, áno, lebo doteraz oni majú v rukách všetky organizačné mechanizmy ovládania komunistickej strany i štátnych orgánov a vo veľkej miere i spoločenského vedomia — okrem neobmedzeného ovládania všetkej tlače. Myslím, že to aj vysvetľuje súčasný sústredený útok proti tlači. Ak sa totiž podarí prebojovať úplné zrušenie cenzúry, zostala by tlači — aspoň potenciálna — aj funkcia kontroly moci. A, to sa „nemôže hodiť".

Na to, aby sa reprezentantom byrokratickej moci ešte podarilo zvrátiť vývin, netreba ani tak veľa. Je nebezpečenstvo, že sa im to môže podariť vnútornými silami (hrozba zásahu zvonka im v tom slúži iba ako „argument", ako strašiak) a dokonca pod vlajkou demokratizácie. Pod vlajkou, na ktorej je napísané: ZA demokraciu, ALE

— s obmedzením slobody prejavu (slobody tlače),

— s vylúčením možnosti skutočnej názorovej diferenciácie, teda názorovej opozície v akejkoľvek podobe.

Rozkol v progresívnom fronte môže iba pomôcť týmto úkladom o demokraciu.

Preto je nevyhnutné progresívne sily stoj čo stoj zjednotiť.

Čo navrhuje E. Löbl na ich zjednotenie? Navrhuje prijať — ako on tomu hovorí — Magnu chartu československého socializmu, v ktorej by sa garantovala demokracia nie ako kvalitatívne chápaná politika, ale ako zabezpečenie ľudských práv. Magna charta má zabezpečiť obe stránky nového, demokratického socializmu: socializmus i ľudské práva, ako aj „skutočné záruky (a nie iba deklarácie)" ľudských práv a socializmu. Magna charta „má byť formulovaná tak, aby bola zrozumiteľná každému občanovi a stala sa predmetom všeobecnej diskusie".

Myslím, že Löblov návrh nesmie zapadnúť. Mal by sa stať východiskom k zjednoteniu všetkých našich progresívnych síl. Kým nie je neskoro.

...

KULTÚRNY ŽIVOT, č.22/68, 31. mája 1968, str. 3. 4/159/XI

V našom spoločnom záujme

ANTON HYKISCH

·/ Výňatky /

Nie som naivný a nepochybujem o tom, že každá dobrá myšlienka a každé hnutie dá sa pohľahky vtesnať do koľají administratívnych, aparátnických. Aj demokratizácia v tejto krajine môže sa skončiť bez účasti širokých vrstiev v budúcich mesiacoch v kanáloch dobre urobenej kampane vládnúcej strany, ako jedna z veľkých „akcií". A treba povedať, že s takýmto kanalizovaním sa v tichosti azda niekde ráta. Azda i mnohí statoční komunisti si myslia, že sa ide príliš ďaleko, čo ohrozuje vydobyté pozície strany.

Dnešné udalosti vyvolala hlboká a zdĺhavá kríza. Jej podstatou je nedoriešenie zložitej oblasti medziľudských a mocenských vzťahov pri budovaní socializmu, tej sféry mechanizmu moci a vlády, ktorý voláme politickým modelom socializmu. Iba v dôsledku nedoriešenosti mohli vyrásť aktívni nositelia deformácií, tie osoby, ktoré obviňujeme a kde-tu aj odstraňujeme z verejného života. Výmenou osôb sa všetko nevyrieši, nanajvýš sa zastaví negatívne pôsobenie (pokiaľ sa pravda niektoré osoby rýchlo nepreorientovali na „nové" progresívne metódy). Pravdaže, tým nechcem povedať, že stačí „zmena metód", ako hlásajú podaktoré osoby na rôznych stupňoch a oni môžu ostať kormidelníkmi nového.

Zložitosť a výnimočnosť dnešných udalostí je v potrebe postupného prebudovania celého politického a ekonomického modelu socializmu. Je to zmena, ktorú mnohí aj dobromyseľní ľudia ťažko pochopia a ak ju pochopia, nebudú schopní sami tieto zmeny sledovať, či dokonca riadiť. Táto zmena sa vyznačuje tým, že zasiahne nielen celý organizmus našej spoločnosti, ale rovnako i samú iniciátorku tohto procesu, komunistickú stranu. Ak si toto v celej šírke neuvedomíme, nepochopíme, o čo u nás ide.

Ak teda na moci a kontrole moci majú sa skutkom, nielen literou Ústavy, podieľať milióny občanov, musia mať priestor jednak sami členovia komunistickej strany (demokratizácia vo vnútri strany) a jednak všetky názorové, sociálne a záujmové skupiny občianstva, ktoré nie sú vo zväzku komunistickej strany.

Práve v tomto bode dochádza k mnohým nejasnostiam, zámerným a často inteligentne prehliadaným zvlášť na Slovensku.

Treba si veľmi jasne povedať: Nemožno hovoriť o socialistickej demokracii potiaľ, kým sa v praxi a inštitucionálne nevyrieši otázka, ako sa majú popri komunistoch i masy nestraníkov či príslušníkov iných politických názorov podieľať na správe spoločných vecí.

A to je i hlavná téma listov, ktoré dostávam. Znova a znova sa tento problém opakuje, čo signalizuje, že ľudia nedostali ešte dosť alebo dostatočných odpovedí na tieto otázky. Mám tu list, kde sa píše:

Treba brať do úvahy, že v našom štáte je drvivá väčšina nestraníkov, ktorí sú tiež ľudia a málo by sa im umožnilo aspoň 50 percentné zastúpenie v národných výboroch, SNR, v Národnom zhromaždení. To by malo byť bez pardónu... No doteraz všetky zložky aj do národných výborov navrhujú prednostne straníkov a potom je 95 % poslancov členmi strany...

Tlač, rozhlas a televízia na Slovensku takéto hlasy cituje iba ojedinele alebo vôbec nie. Akoby sa za takýmito názormi dialo niečo ilegálne, čo stranu môže urážať a o čom sa nepatrí diskutovať, na rozdiel od veľkej aktivity nestraníkov a príslušníkov iných strán Národného frontu v Čechách a na Morave. Takéto zúžené ponímanie demokratizácie je najlepšou cestou ako hazardovať s dôverou ľudu a urobiť z úprimného záujmu ľudí administratívnu kampaň so všetkými negatívnymi dôsledkami.

Ak existuje nekritizovateľný monopol na moc, kríži nakoniec často i charaktery členov vládnúcej strany. Ako sa môže cítiť statočný komunista, ktorému dám prečítať riadky v liste iného komunistu:

Je biologickou absurdnosťou vláda jednej strany, lebo to znamená geneticky jednotypových ľudí od najvyššieho vedenia po najnižšie... Predstavte si ten gattung (druh) ľudí, čo z nekalej vypočítavosti vstupujú do mocenskej strany... Vstúpiť som musel, lebo v mojom kraji (písateľ je zo Stredoslovenského kraja) v päťdesiatych rokoch vyhodili z učiteľstva vyše 400, možno povedať, najlepších mojich kolegov...

Naši ľudia sú rozumní. Písatelia listov uvádzajú, že ani jeden z nich netúži po akejsi nekontrolovateľnej ruvačke viacerých strán a po špinavých mocenských či volebných bojoch, ani len nepripúšťajú možnosť existencie ďalšej protisocialistickej strany. Chýba im v dnešnom systéme socializmu jedno: možnosť bez zábran vyjadriť odlišný názor a to bez zbytočného a kľučkujúceho slovíčkárenia, bez nevyhnutnosti nasilu sa vydávať za stopercentných marxistov, keď nimi nie sú, vydávať sa za presvedčených ateistov, keď sú napr. veriacimi a pod. Všimnime si, ako sme ľudí donútili hovoriť iba jediným slovníkom. Používajú tento slovník ako nevyhnutný dôkaz lojality, ešte aj listy biskupov sa hemžili frázami, ako by ste čítali stranícke uznesenia.

Mnohých ľudí už unavuje táto nezmyselná a nikomu neosožná hra so slovami, nekonečné prooblekanie do práve módnych fráz a momentálneho politického slovníka. Ľudí sme naučili pretvarovať sa, baliť si názory do rúcha politického slangu a to spôsobuje dvojaké zlo: znemožňuje samej komunistickej strane poznať z kĺbka slov pravú situáciu či mienku, zanešváruje sa samá strana a na druhom konci ako následok je lámanie charakterov, permanentná výroba farizejov na bežiacom páse. Spoluvláda s farizejmi ozaj nemôže byť povzbudzujúca perspektíva pre ideál vládnutia.

Nie je normálne, ako sa zvlášť na Slovensku problém vyjadrovania nestraníkov a ľudí odlišných názorov snažíme nebrať na vedomie. Ľudia považujú za nenormálne, ako sa do diskusií o týchto otázkach v rozhlase či v televízii neprivolávajú nečlenovia strany alebo členovia iných strán NF. Ľudia nedôverčivo konštatujú, že na telefonické otázky poslucháčov či divákov sa na takýchto besedách odpovedá vyhýbavo, často sa nad problémom s galantným úsmevom preletí a nedáva sa možnosť vyjadriť sa i nekomunistom.

Problém vyjadrovania sa hečlenov strany sa povččšine povrchne či zámerne redukuje iba na úlohu masových organizácií. Nedávno som počul v rozhlasovej besede, že vraj systém priamej demokracie cez záujmové organizácie pracujúcich (mládež, odbory, ženy, roľníctvo) je Šípkovou Ruženkou, ktorú stačí iba prebudiť a demokracia u nás pobujnie až radosť. Posledné týždne, počas ktorých dve najväčšie masové organizácie, jednotný zväz mládeže a ROH sa zmietajú v hlbokej kríze faktického rozpadu či gruntovnej prestavby, dokazuje mi skôr opak. Šípková Ruženka asi nevstane, azda i zaspala navždy.

Musíme hľadať aj nové formy a nebudú to zrejme hrdinovia bájok a rozprávok, ale reálne, z názorov ľudí vychádzajúce praktické inštitúcie.

5/159/XI

KULTÚRNY ŽIVOT, č.22./68, 31. mája 1968, str. 3.

LUD, 2. júna 1968, str. 3.

Hovoríme o mimosúdnej rehabilitácii

Nároky vylúčených študentov

V rokoch 1949—1956 boli najmä na vysokých školách viaceré akcie, ktoré mali za následok odstránenie početných učiteľov a vylúčenie mnohých žiakov z ďalšieho štúdia. Boli to tzv. očisty vysokých škôl, previerky, akcie proti buržoáznym nacionalistom. Ďalšími dôvodmi represálií tohto druhu bolo náboženské presvedčenie, socializácia dediny a roku 1956 aj vyslovené kritické stanoviská k našej politickej a hospodárskej situácii v súvise so závermi XX. zjazdu Komunistickej strany Sovietskeho zväzu. Napokon dochádzalo až do roku 1967 aj k individuálnemu vylučovaniu pre účasť na rôznych študentských akciách.

Pri prijímaní na školy sa malo uplatňovať hľadisko triedneho pôvodu a pomeru rodičov k štátu. Vo veľmi mnohých prípadoch sa však žiaci odmietali pre náboženské založenie, pre to, že ich rodičia odmietli vstúpiť do JRD atď. Po rôznych previerkách a očistách sa u nás v celoštátnom meradle prepustilo 6000 učiteľov.

MOŽNOSTI REHABILITÁCIE

Podľa návrhu zásad zákona o mimosúdnej rehabilitácii zahrnuje sa do nej aj táto oblasť. U študentov, ktorí boli po 8. auguste 1948 vylúčení zo stredných a vysokých škôl iba preto, že boli nábožensky založení, alebo pochádzali z takýchto rodín, alebo preto, že boli neodôvodnene trestne stíhaní, alebo boli stíhaní ich príbuzní, ďalej preto, že ich príbuzní odmietli vstúpiť do JRD, alebo sa bez povolenia zdržovali mimo republiky, prichádzajú do úvahy. dve možnosti odčinenia krívd: na žiadosť postihnutých sa individuálne preskúma rozhodnutie o vylúčení zo štúdia. Ak sa toto rozhodnutie zruší, umožní sa postihnutým urobiť diferenčné skúšky. Druhá varianta zákona predpokladá možnosť priamo zákonom zrušiť rozhodnutia o vylúčení zo štúdia po 1. januári 1956 pre iné príčiny, ako zlý prospech a umožniť rehabilitovanému pokračovať v štúdiu.

A ČO S NEPRIJATÝMI?

Komplikovanejšia je — zdá sa — situácia pokiaľ ide o účinnú rehabilitáciu tých, ktorých zo známych dôvodov neprijali po 8. auguste na stredné a vysoké školy. Návrh zásad zákona predpokladá, že sa budú môcť prihlásiť teraz k štúdiu, pričom „prijímacie komisie by mali výrazne prihliadať na krivdu, čo sa im stala". Toto opatrenie bude mať však negatívne dôsledky na počet žiakov, uchádzajúcich sa o prijatie na vysoké a stredné školy zo súčasného bežného štúdia, pretože napríklad celkové počty vysokoškolákov nemožno zvyšovať nad potreby národného hospodárstva, verejnej správy, zdravotníctva atď.

Pokiaľ ide o nezákonne prepustených učiteľov, vyčlenia sa z ich osobných materiálov všetky nezákonné a ich obmedzujúce materiály, ktorých obsah sa — prirodzene — nebude brať do úvahy pri ich ďalšom uplatnení. Má sa im umožniť — ak medzi časom nestratili kvalifikáciu — návrat do zamestnania, zodpovedajúceho tejto kvalifikácii. (FN)

O jednom procese

alebo k nám demokracia nedošla

V Košiciach v tomto meste s ošarpaným jadrom, množstvom prachu, kedysi meste čistom, s množstvom opatrovanej zelene, vzornými parkmi, bola som tajomníčkou odbočky Zväzu slovenských spisovateľov. Bolo to v rokoch 1953—1959. K odbočke okrem autorov kníh, divadelných hier a básní hlásil sa aj 18-ročný Andrej Bencko, nádejný mladý poeta. Študoval na Zdravotnej škole v Košiciach, nijaké dielo mu zatiaľ nevyšlo, preto sme ho odporúčali starostlivosti Darine Harmanovej, členke Zväzu slovenských spisovateľov a riaditeľke školy, ktorú kedysi navštevoval.

Začiatkom roku 1953 bezpečnosť zatkla Andreja Benceka s ďalšími šiestimi spolužiakmi. Boli to: Vlado Šťava, Pavol Dobrovodský, Fino Veselý z Ružomberka, Jakubovský a Karnay z východného Slovenska a Starý z Košíc, tak trochu chuligánsky typ, ktorý charakterove k parádi neparil. Obžaloba: vlastizrada.

Na proces som sa dostala s pomocou známeho sudcu. Nemienim sa o jeho priebehu zvlášť šíriť; nelíšil sa totiž ničím od vtedajších procesov s „nepriateľmi" ľudu a štátu. Skutková podstata previnenia spomenutých chlapcov vo veku od 17 do 21 rokov bola táto: tesne po tzv. katolíckej akcii, keď ŠTB odviedli biskupov Vojtaššáka a Gojdiča, študenti zosatirizovali v akomsi natívnom zanietení apel na verejnosť, aby si nedala odvážať kňazov, veď sa nedopúšťali neľudských činov. Letáky rozmnožovali na primitívnom prístroji. Jeden z chlapcov, ktorý ich mal rozhodiť po meste, sa zľakol (už sa nepamätám čoho) a letáky prehodil cez plot niekam smetisko.

Proces viedli Anton Bugna, jeden z 300 absolventov rýchlikového kurzu „tiežDoktorov" a František Šubrt, ktorý údajne pracuje na Krajskom súde v Banskej Bystrici. Obhajcom študentov boli dr. Pichanič. Rodičia všetkých boli veľmi chudobní, rodičia Vlada Šťavu natoľko, že nemohli zohnať ani tých 2000 Kčs, potrebných na obhajobu svojho syna, a tak ich zložila Darina Harmanová.

Pretože som si v priebehu procesu (zo strany A. Bugnu organizovaného obzvlášť drasticky) uvedomila, že obžalobcami mali byť študenti, ktorí sa v tých najťažších časoch odvážili hájiť to najkrajšie: ľudskosť a dôstojnosť človeka, bolo mi jasné, že na lavici obžalovaných by mali sedieť dr. Šubrt a A. Bugna, a v rozhorčení som sa odvolala len za seba na Prezidentskú kanceláriu v Prahe a žiadala som revíziu nespravodlivo vedeného procesu a zníženie privysokých trestov. Totiž: najmladší z nich, 17-ročný Pavol Dobrovodský, dostal plných 19 rokov! (Odsedel si z nich 10 v Jáchymove, tam sa stretol so svojím otcom, tak isto nevinne odsúdeným, a z tohto nápravného ústavu sa vrátil ako 27-ročný zvráskavený starček.) Ostatní dostali od 3 do 10 rokov. Boli to tresty neúmerné skutku a logike.

No tresty si neodniesli len študenti Zdravotnej školy v Košiciach, ale aj riaditeľka Darina Harmanová. Na „pohovor" si ju pozval prednosta školského oddelenia na KNV súdruh Boca (predtým člen ŠTB) a pohrozil jej, že ak neodíde dobrovoľne, bude musieť odísť podľa § 20 (politická nespoľahlivosť). Pretože Darina Harmanová nemala maslo na hlave a nemienila odísť, inscenoval sa ďalší „súd", na ktorom ju obvinili, že sa zastávala zatknutých študentov a na škole trpí protikomunistické plagáty tohto znenia:

a) Za školu radostnú, vlasteneckú, bojovnú, za školu socialistickú (autor Zdeněk Nejedlý);

b) Pri budovaní socializmu je najvyššou hodnotou človek.

c) Otázka morálky je otázkou pomeru človeka k človeku.

Po tomto „zásahu". D. Harmanová zmenila miesto. Stala sa hlavnou sestrou vo vojenskej nemocnici. V tejto funkcii sa stretla so súdruhom Bocom ako pacientom, znovu členom ŠTB, ktorý jej ponúkol potvrdenie, že je nevinná a môže sa vrátiť na predošlé riaditeľské miesto; kádrové materiály o nej, ako aj anonymné obvinenie, na ktoré „naletel" — spálil.

Asi o rok ma vyhľadal jeden z prepustených študentov. (Zabudla som spomenúť, že na moje prekvapenie odpoveď z Prezidentskej kancelárie som dostala a v nom ubezpečenie, že proces bude obnovený. Prezidentom bol A. Zápotocký.) Potvrdil, že proces bol revidovaný a tresty im znížili. O päť rokov ma vyhľadal ďalší z odsúdených študentov a vyrozprával otrasné zážitky z leopoldovskej trestnice pre politických väzňov. V tom čase, keď tam bol, bolo v nej 80 % väzňov z Čiech, 15 % Slovákov a väznica mala povesť vyhladzovacieho tábora. Povestný „šlapák a drepák" museli robiť aj chorí, podvyživení a starci. Padali od vysilenia, a preto ich (pre neposlúchnutie rozkazu!) bili, kopali do nich, uvrhli do tzv. korekcie (trestná cela). Medzi tými, ktorí museli cvičiť, kým nestratili vedomie, bol údajne aj 89-ročný český politik Dundr, bývalý senátor sociálnodemokratickej strany. Niektorí väzni boli v korekcii aj 2—3 mesiace. Major Ján Šavel strávil v nej 96 dní, a keď sa vrátil do pôvodnej cely, nemohli ho poznať, bol kosť a koža. Pomery sa nezmenili ani po návšteve vtedajšieho ministra národnej bezpečnosti Karola Bacílka.

Väzni sa prvý raz vzbúrili 28. augusta 1955. Žiadali vyslanie komisie ministerstva vnútra. V deň vzbury privolala sa pomoc z Prahy, pevnosť obkľúčili SNB a vojsko z Trnavy, Hlohovca a Nitry. Zo strážnych veží a striehalo do cieľ, do väzenskej nemocnice vpustili psov bez náhubkov, väzňov mlátili býkovcami po hlave, striekali vodou zo striekačiek, vyšetrovateľ revал: „Tak ako sa vám páči komisia? Ešte túžite po ľudských právach? My nijakú humanitu neuznávame!" Mnohí vtedy utrpeli aj vnútorné zranenia. Niektorí, napr. Heřmanovský, ešte celkom mladý človek, od týrania zošalel. V jednom z transportov bol aj 75-ročný biskup Vojtaššák. Vyzliekli ho do naha, stál niekoľko hodín na kamennej podlahe a keď nevládal drepovať, revali na neho: „Drepuj, čo aj dušu vypľuješ, ty svíňa kurevská!"

Ale komisia z Prahy došla, aby predsedala represáliám. Mnohých väzňov vyviazali a istý plukovník z ministerstva vnútra kládol otázky: „Tak ako sa vám páči komisia? Ešte túžite po ľudských právach?" Mŕtvych väzňov zahrabávali na poli, hroby zo zeme nevyčnievajú, sú tam iba tabuľky s číslami.

Mnohí vyšetrovatelia dostávali 9. mája vysoké vyznamenania.

* * *

„Je tu málo sviežeho vetra," povedal mi priateľ, ktorý skoro rok žil akoby na periférii života po administratívnom zásahu svojho šéfa. „Tu sa nič nedeje", žaloval sa ďalej. Nemôžem veriť, že sa vôbec niečo deje. My to necítime. Demokracia k nám ešte nedošla.

ELENA KYTKOVÁ

PRÁCA, 29. mája 1968, str. 4. 7/159/XI

Ťažisko budúcej činnosti: riadny výkon vnútornej správy

Ako sa rodí ministerstvo

V pripravovanom federatívnom štátoprávnom usporiadaní Československa má sa vytvoriť aj ministerstvo vnútra na Slovensku. V terajšej organizácii poverenníctvo vnútra nie je. V akom štádiu sú prípravné práce na vytvorení nového ministerstva, smo sa opýtali námestníka poverenníka predsedu Komisie SNR pre národné výbory JUDr. Jána Filku:

— Ministerstvo vnútra na Slovensku ako centrálny slovenský orgán pre oblasť vnútornej správy predpokladá aj akčný program KSČS. U nás na SNR sme rozpracovali zásady pre vytvorenie tohto ministerstva vnútra Slovenska, teraz pracujeme na návrhu jeho pôsobnosti i budúcej organizácie.

○ To znamená, že definitívna podoba tu ešte nie je. Mohli by ste nám však hádam povedať aspoň niečo o doterajších predstavách, ako by čo malo vyzerať.

— Riadiaca skupina pre vypracovanie návrhu odporúča, aby ministerstvo malo dve základné časti: úsek civilno-správny a bezpečnostno-správny. Do úseku civilno-správneho by mala patriť predovšetkým vnútorná správa národných výborov, ďalej oblasť miestneho hospodárstva, Slovenská archívna správa, Správa geodézie a kartografie a snáď aj tá časť aparátu ministerstva vnútra, ktorá by výkonne zabezpečovala riadenie národných výborov na Slovensku. Najviac diskusií je práve okolo otázky, kam má patriť tento výkonný aparát. Čo sa týka riadenia samého, predpokladáme svorne, že národné výbory na Slovensku bude riadiť slovenská vláda. Nie je nám teda sporné, kto bude riadiť, iba kam začleniť výkonný aparát. V podstate sú dva názory: jeden, aby bol tento aparát súčasťou aparátu vlády, druhý, že by mal patriť do rezortu ministerstva vnútra. Okolo toho sa teraz v prípravnej komisii krúti reč.

Ďalšou otázkou je riadenie Slovenskej archívnej správy. I tu sú v podstate dva názory: že by archívna správa a archívy vôbec mali prejsť do rezortu kultúry, lebo sa v nich nachodia mnohé cenné kultúrno-historické pamiatky. Ďalšia alternatíva je, že by archívna správa — pretože sa archívnej dokumenty z najrôznejších oblastí — nemala patriť žiadnemu rezortu, ale že by ju mal zastupovať jeden z podpredsedov vlády.

Diskusia je aj okolo postavenia miestneho hospodárstva. Prichádzajú nám požiadavky, aby sa vytvoril samostatný centrálny rezort, samostatná správa miestneho hospodárstva na Slovensku. Môj osobný názor je, že vytvárať dnes na tomto úseku samostatný centrálny rezort je proti novým zásadám riadenia hospodárstva. Myslím, že by mala správa miestneho hospodárstva ostať na ministerstve vnútra, lebo ono bude mať aj v iných smeroch úzky vzťah k národným výborom.

○ Keď sa dnes spomenie rezort vnútra, každému príde v prvom rade na um aparát bezpečnosti. Ako si predstavujete budúce riadenie tejto druhej zložky ministerstva vnútra?

— Predstava je taká, že by sa mala vytvoriť správa štátnej a správa verejnej bezpečnosti. Verejná bezpečnosť má potierať trestnú činnosť a starať sa o verejný poriadok. Pokiaľ ide o verejný poriadok, majú podliehať jej miestne zložky aj príslušnému národnému výboru. Popri bezpečnosti bude patriť budúcemu ministerstvu tiež civilná obrana a požiarna ochrana; to by boli základné úseky tej druhej, bezpečnostnej časti náplne ministerstva vnútra.

○ Ako najbezprostrednejšiu náplň nového ministerstva ste spomenuli oblasť vnútornej správy. Čo bude konkrétne obsahovať?

— Tam by mali patriť predovšetkým otázky štátneho občianstva, matrík, vykonávania územných zmien, otázky volieb, spolkov, zhromažďovania — skrátka celá tá činnosť, kde bude vnútro vystupovať ako centrálny správny orgán, bezprostredne zabezpečujúci občanom ich ústavné alebo iné zákonné práva. Tu bude ministerstvo vnútra vystupovať ako vrcholný orgán s plnou zodpovednosťou za to, ako tieto práva zabezpečí. Tu bude ministerstvo vykonávať aj istý dohľad a bude riadiť tento úsek i na národných výboroch, pretože mnohé otázky — napríklad občianske preukazy, matričné a iné veci — sa budú vykonávať práve na národných výboroch.

○ Ako bude ministerstvo vnútra pôsobiť v oblasti správneho konania?

— Tu bude ako centrálny orgán dbať, aby štátne orgány vykonávali zákon o správnom konaní presne. Na tomto úseku bude mať ministerstvo vnútra dozor.

○ Spomínali sme viacero oblastí kompetencie ministerstva vnútra. V ktorej z nich, respektíve v ktorej činnosti bude ťažisko jeho práce?

— Domnievam sa, že v oblasti vnútornej správy. Aby sa odstránili všetky tie deformácie, keď sa nerešpektovali oprávnené záujmy a práva občanov. V oblasti vnútornej správy treba vytvoriť predpoklady na uplatnenie týchto práv. Som patrí ako jedna z najbližších úloh príprava zákona o voľbách do národných výborov a iných zastupiteľských zborov, ďalej aktívna účasť rezortu vnútra na tvorbe zákona o spolkoch a organizáciách, jeho aktívna účasť pri vypracovaní zákona o rehabilitácii v správnom konaní a pri niektorých ďalších pripravovaných normách.

○ Dokedy sa majú skončiť všetky prípravné práce a odkedy by teda malo začať svoju činnosť ministerstvo vnútra na Slovensku?

— Odpoviem, len by som ešte chcel doplniť k tým úlohám, pokiaľ ide o oblasť národných výborov. Za mimoriadne dôležitú pokladám teraz prípravu nového zákona o národných výboroch, ktorý už bude vyjadrovať základné myšlienky obsiahnuté v akčnom programe KSČS. To znamená preorientácie národných výborov, respektíve zdôraznenie ich funkcie ako orgánov štátnej moci a správy. Doteraz sú národné výbory do značnej miery orgánmi hospodárskeho riadenia. Náš akčný program vyzdvihuje naopak práve tú ich štátno-politickú stránku.

Pokiaľ ide o čas, odkedy by malo nové ministerstvo začať činnosť, návrhy sa spracúvajú tak, aby spolu s vyhlásením federatívneho usporiadania republiky začalo mať s plnou zodpovednosťou pôsobiť aj ministerstvo vnútra Slovenska.

○ Posledná otázka: Má byť okrem ministerstva vnútra na Slovensku a v Čechách ešte aj ministerstvo celoštátne?

— Naša predstava na Slovenskej národnej rade je, že ministerstvá vnútra by mali byť národné orgány. Istože sa bude musieť dohodnúť spolupráca medzi nimi, ale centrálne ministerstvo vnútra zatiaľ nepredpokladáme.

Zhováral sa DR. JURAJ SIDORENKO

Na slovíčko...

Čo s politickými konzervami? ✪ O kritike z iného hľadiska ✪ Anomália v našom parlamente

Kritika je dobrá vec. Upozorňuje na nešváry a nedostatky, takže je možnosť veci napraviť. Pritom by nemalo byť podstatné to, kto kritizuje, ale to, čo je obsahom kritiky. Najlepší liek proti kritike je zamerať pozornosť na osobu kritizujúceho, pozrieť sa mu na zuby, na kádrový profil a zabezpečiť, aby sa do centra opatrení dostal kritizujúci. Tento technologický postup máme u nás vynikajúco prepracovaný a nechýbalo veľa, aby nedostal aj číslo ČSN (čs. normy). Dvadsať rokov praxe je predsa len určitá tradícia, ktorá sa len ťažko opúšťa. Týmto liekom sa liečili u nás státisíce a v drvivej väčšine prípadov náramne úspešne.

Aj v Národnom zhromaždení odznievajú kritiky. Poslanci prinášajú poznatky zo svojich volebných obvodov a signalizujú rozličné veci, ktoré si vyžadujú nápravu. To je v poriadku. To je dokonca veľmi žiadúce. No je tu predsa len istý háčik. Od januára došlo v našom politickom živote k podstatným zmenám. Zmenilo sa personálne zloženie najvyšších politických i štátnych orgánov, zmenilo sa aj personálne zloženie Predsedníctva Národného zhromaždenia. Lenže politickí činitelia, ktorí hrali významnú úlohu do januára a ešte aj neskoršie do vymenovania novej vlády a boli súčasne poslancami, poslancami zostali a nimi aj sú. Dalo by sa predpokladať, že budú múdro mlčať alebo nezasahovať do vecí, ako to niektorí kompromitovaní aj robia. Logika organizácie práce v našom najvyššom zákonodarnom zbore je taká, že každý poslanec, pokiaľ nie je ministrom, musí byť v niektorom z parlamentných výborov a tam je zasa taký zvyk, že každý poslanec musí vyvíjať činnosť. Odhaduje sa, že takýchto bývalých politických veličín je v parlamente niekoľko desiatok. Ozývajú sa hlasy, ako je možné, že títo ľudia, ktorí stratili dôveru, ešte môžu prípadne ovplyvňovať naše politické dianie a prečo ich ešte neodvolali. Doteraz sa ani jeden z nich svojho poslaneckého mandátu nevzdal. Ak chceme zachovávať zákony, nemožno ich mandátu zbaviť nejakým administratívnym opatrením. Dokonca aj pre Šejnu bolo treba novelizovať zákon, aby sa mu dal odňať poslanecký mandát. Poslanca môžu odvolať iba voliči, ktorí ho zvolili. A toto nie je ani jednoduché ani lacné. Volebné obdobie Národného zhromaždenia bolo už raz predĺžené, a to do 17. novembra 1968, a pravdepodobne ho bude treba predĺžiť ešte o ďalšie miesiace, lebo termín volieb je ešte veľmi neistý. Treba konštatovať, že Národné zhromaždenie, ktoré má podľa Ústavy mať 300 členov, ich má momentálne iba 298. Dve miesta sú neobsadené a podľa vyjadrenia príslušných činiteľov do volieb aj neobsadené majú zostať. Je to mandát po Ludvíkovi Svobodovi, ktorý vo chvíli, keď zložil sľub ako prezident republiky, prestal byť poslancom. No a druhé voľné miesto je po neslávne známom Šejnovi.

A tak pôsobí viac ako čudne, keď človek vidí, ako v parlamentných výboroch vystupujú kriticky niektorí bývalí zodpovední politickí činitelia, a to nie s krátkymi prejavmi. Kritizujú práve tie rezorty, na čele ktorých dlhé roky stáli. Je pravda, že problematiku tohto rezortu dobre poznajú, ale je trápne, keď kritizujú práve také veci, ktoré oni sami mohli pokojne riešiť, kým mali príslušnú moc v rukách. Na druhej strane možno ich ľudsky chápať, že by aj oni chceli prispieť k náprave vecí. Možno to aj úprimne myslia. Lenže — atmosféra je taká, že im nik neverí, že títo ľudia stratili dôveru. Zrejme si to nechcú priznať. A tak budeme mať túto anomáliu pravdepodobne do budúcich volieb. Alebo si vstúpia do svedomia? Tak si tak, ich vystúpenia v parlamente si bude treba pozorne všímať.

Dr. ERVÍN MIKULA

Na slovíčko...

Subjektivizmus „spasiteľov" a dnešná neistota

Tak ako v prvých týždňoch po januárovom pléne bol celý národ nadšený politikou, akú začalo presadzovať nové politické vedenie, tak teraz začína určitá skepsa a pochybnosti o tom, ako dlho ešte naša demokracia vydrží. Stále viac si ľudia, a to najmä ľudia obyčajní, ktorým najviac záleží na socializme, uvedomujú, že ani zďaleka nie je všetko v poriadku, že cesta, na ktorú sme vstúpili, je iba začiatkom a nemusí sa skončiť tak, ako sme ju naplánovali. A plne ich v tom podporujú aj tí, ktorí by mali skôr vnášať jasno do súčasných udalostí a nevyvolávať zbytočne duchov, akoby oni boli jedinými spasiteľmi nášho obrodného procesu. Nemyslím teraz len na článok Július Paľu v nedeľnej Pravde, hoci tento by mohol byť korunou podobného rámca. Ide mi viac o to, čo pochopili obyčajní robotníci (teda nie spasitelia národa a štátu), keď začali zakladať výbory na ochranu slobody tlače. Bezprostredným popudom k ich vzniku bolo vystúpenie ministra Indru v Ostravských novinách, ale podmieňuje ich aj celková situácia, keď opäť začína tlak na prejav novinárov nielen zhora, ale aj z vlastných radov. A to už zaváňa starým „byť pápežskejší od pápeža".

Hoci sa teraz veľmi volá za konkrétnosť, myslím si, že nemá zmysel vymenovávať prejavy piatich či tridsiatich novinárov a politikov, ktorí dokázali vyvolať ovzdušie nedôvery nielen voči sebe, ale aj navonok provokovali otázku, či nezačína koniec progresu. Nemá zmysel spomínať útoky na Literárne listy, ktoré po podobných akciách už raz prestali vychádzať, najmä ak k takýmto praktikám už vzhľadom k zmeneným okolnostiam nemôže teraz dôjsť, ale.

Ľudia myslieť však veľmi rýchlo vycítia, čo sa deje. Mnohí z nich cítia síce ešte regres, ale určitú stagnáciu toho, čo sa v decembri a januári vybojovalo. Dôvera v dubčekovské vedenie je stále najväčšou zárukou toho, že táto stagnácia je dočasná. Je to takmer jediná istota a ľudia ju plne chápu. Kuvičím hlasom by málo dať odpoveď terajšie plenárne zasadanie ÚV KSČS. Môže otvoriť nový priestor vpred. Spontánne prejavy podpory pre jeho vedenie na čele s Alexandrom Dubčekom sú len dôkazom, ako ľudia tejto krajiny reagujú na „spasiteľov", ktorí akoby nedôverovali socialistickej demokracii a z jej rozletu mali, pre širokú verejnosť síce nepochopiteľné, no zo svojho hľadiska nemalé obavy.

PETER RAČKO

ĽUD, 26. mája 1968, str. 3.

Kde vziať 30 miliárd?

Mzdové požiadavky rýchlo rastú ✪ Bludný kruh musíme rozmetať sami

Je známe, že v tomto roku sa budú upravovať smerom nahor mzdy určitých kategórií pracovníkov v doprave a spojoch, v obchode a verejnom stravovaní, v školstve a v aparáte národných výborov. Rovnako je známe, že počnúc 1. májom upravujú sa najnižšie dôchodky na hranicu 400 Kčs mesačne. V súvise s demokratizačným procesom vyskytli sa však dosť husto aj ďalšie požiadavky na mzdové úpravy.

Baníci žiadajú poskytovať vernostný príplatok tým, čo aspoň 20 rokov pracujú pod zemou, v spracovateľských podnikoch chemického priemyslu sa usilujú dostať na úroveň, platnú vo výrobe celulózy a papiera, v spotrebnom priemysle zase na úroveň strojárstva. Pracovníci potravinárskeho priemyslu argumentujú vysokým rozsahom prác nad čas, a žiadajú zvýšenie miezd v priemere o 10 %. Zvýšenia platov sa dumajú vo výskume a na vysokých školách, zdravotníci chcú mať priemerné platy vyššie ako v priemysle, o „svoje" sa hlásia aj príslušníci požiarnej ochrany a závodných stráží...

Hovorme však konkrétnejšie, v číslach: súhrn mzdových nárokov, ktoré sa zhromaždili na stole ministrov práce a financií, robí v ročnom vyjadrení sedem miliárd korún. Od 1. októbra však prechádzame na skrátený pracovný čas, čo nejde všade bez dotácií a bude stáť pol druha miliardy korún. Napokon očakávané zmeny v zákonníku práce a splnenie niektorých požiadaviek v oblasti naturálnych výhod si vyžiada ďalšia pol druhej miliardy. Dovedna? 10 miliárd Kčs!

To, pravda, v mzdovej oblasti. Vyskytujú sa však zvýšené požiadavky poslancov, funkcionárov a delegácií na investície najmä v pohraničí a v oblastiach v minulosti zanedbaných. V súhrne predstavujú aspoň ďalších 20 miliárd Kčs. Nároky najmä v súvise so zmenenými cenovými reláciami si uplatňujú celkom pochopiteľne aj dôchodci. Je ich u nás 2,6 milióna a pridať každému stovku mesačne znamenalo by v ročnom vyjadrení 3,6 miliardy Kčs.

Kde na to vziať? Alebo — presnejšie — kde na to vziať tak, aby sa splnenie nárokov bezprostredne neprejavilo v adekvátnom zvýšení cien a bludnom kruhu už nie inflačných tlakov, ale inflačnej skutočnosti?

Pravda, v mene nesplniteľnosti v š e t k ý c h požiadaviek nemožno odmietnuť k a ž d ý uplatňovaný nárok. Všetko treba dôkladne uvážiť. Preto Ústredná rada odborov predloží súhrn mzdových požiadaviek v krátkom čase vláde, ktorá sa záväzne vyjadrí, čo a dokedy sa realizovať dá a s realizáciou čoho radšej nepočítať.

Viac peňazí isto potrebujeme všetci a každý máme pre to, prečo práve nám by sa mala mzda zvýšiť, dostatok argumentov; akúsi svoju vlastnú pravdu. Jej realizácia však závisí od našich spoločných možností. Nehnevajte sa — možno sa to zle počúva — ale predovšetkým od výsledkov aj n a š e j práce. Je tu ďalší bludný kruh: Čo by som viac robil, keď málo zarobím? A jeho druhá polovica: Z čoho lepšie ľudí zaplatiť, keď nerastie dosť rýchlo produktivita, výroba?

Platí už dlho a vo všetkom, že vždy je najlepšie začať u seba. Z hľadiska tvorby zdrojov na zvýšenie miezd — aj v tomto prípade.

F. NOVÁK

PITTSBURSKÁ DOHODA

DNES JE TOMU 50 rokov, čo bola v Pittsburgu v Spojených štátoch amerických podpísaná medzi Slovákmi a Čechmi dohoda o budúcom usporiadaní česko-slovenskej republiky. Za slovenskú stranu podpísal dohodu predseda Slovenskej ligy Albert Mamatey a 16 ďalších predstaviteľov slovenského národného života v Amerike. Za českú stranu je na Dohode dobre známy podpis T. G. Masaryka a ďalších 10 podpisov.

V rokoch maďarského politického útlaku začína v slovenskom živote rásť vysťahovalectvo do Ameriky. Najskôr len stovky, potom tisíce a desaťtisíce Slovákov odišlo do Ameriky za chlebom a za slobodou. Tak sa časť slovenské politické zápasy rozdelili na dve polia. Časť z nich sa odohrávala tu, doma, časť na druhom konci Atlantiku. Americkí Slováci od prvých chvíľ svojho nového národného života v Amerike venovali veľkú pozornosť politickým otázkam rodných brat v Uhorsku. Roku 1894 zásluhou Štefana Furdeka a iných slovenských vlastencov vzniklo prvé memorandum amerických Slovákov, v ktorom žiadali uhorskú vládu, aby dala Slovákom doma aspoň toľko práv, koľko ich majú Slováci v Amerike. V časoch najväčšieho politického náporu v rokoch 1900 až 1907 americkí Slováci podnikli dobre organizovaný zápas s maďarskou vládou a začali oboznamovať americkú a svetovú verejnosť so slovenskou otázkou. V čase, keď mraky prvej svetovej vojny sa blížili do Európy, americkí Slováci v memorande Slovenskej ligy v Amerike, ktoré pripomína memorandum z roku 1861, obrátili sa na svetovú verejnosť v záujme riešenia slovenskej otázky. Týmto memorandom vrcholí jedna zo slávnych epoch amerického slovenského života a začína sa konečný zápas o oslobodenie Slovenska.

Memorandum Slovenskej ligy v Amerike je dieťaťom martinského memoranda. Medzi Martinom a Pittsburgom bola nielen veľká vzdialenosť, ale aj hŕba politického sklamania a ním získaných bohatých skúseností, lebo v zadymenom Pittsburgu bolo slobodnejšie ovzdušie ako pod čistým vzduchom martinských lip.

S memorandom všetci v Amerike nesúhlasili a svoj nesúhlas odôvodnili tým, že čo sa deje v mene ľudu, má sa diať cez ľud. Memorandum by malo pre národ hodnotu, kedy bolo prijaté kongresom slovenského národa a ľud bol pripravený do boja za zásady v memorande. Jeden z hlavných štylizátorov memoranda, Daxner odpovedal na útoky prudkou obranou, v ktorej vysvetlil, ako sa pozerá na politické pomery v Uhorsku a prečo koncipoval memorandum tak a nie inak. Daxner predovšetkým rátal so starým Uhorskom. Začiatkom roku 1914 bolo iste málo ľudí, ktorí rátali s inou možnosťou, lebo ešte roku 1917 museli naši zahraniční činitelia presviedčať významných zahraničných diplomatov o nevyhnutnosti rozdelenia Rakúsko-Uhorska. Autorom memoranda išlo o pevné Uhorsko, v ktorom by sa na štátnej moci úmerne podieľali všetky národnosti. Keď sa však začalo pracovať na memorande, nevedelo sa, že v Európe bude vojna, ale vychádzalo sa z jestvujúceho stavu.

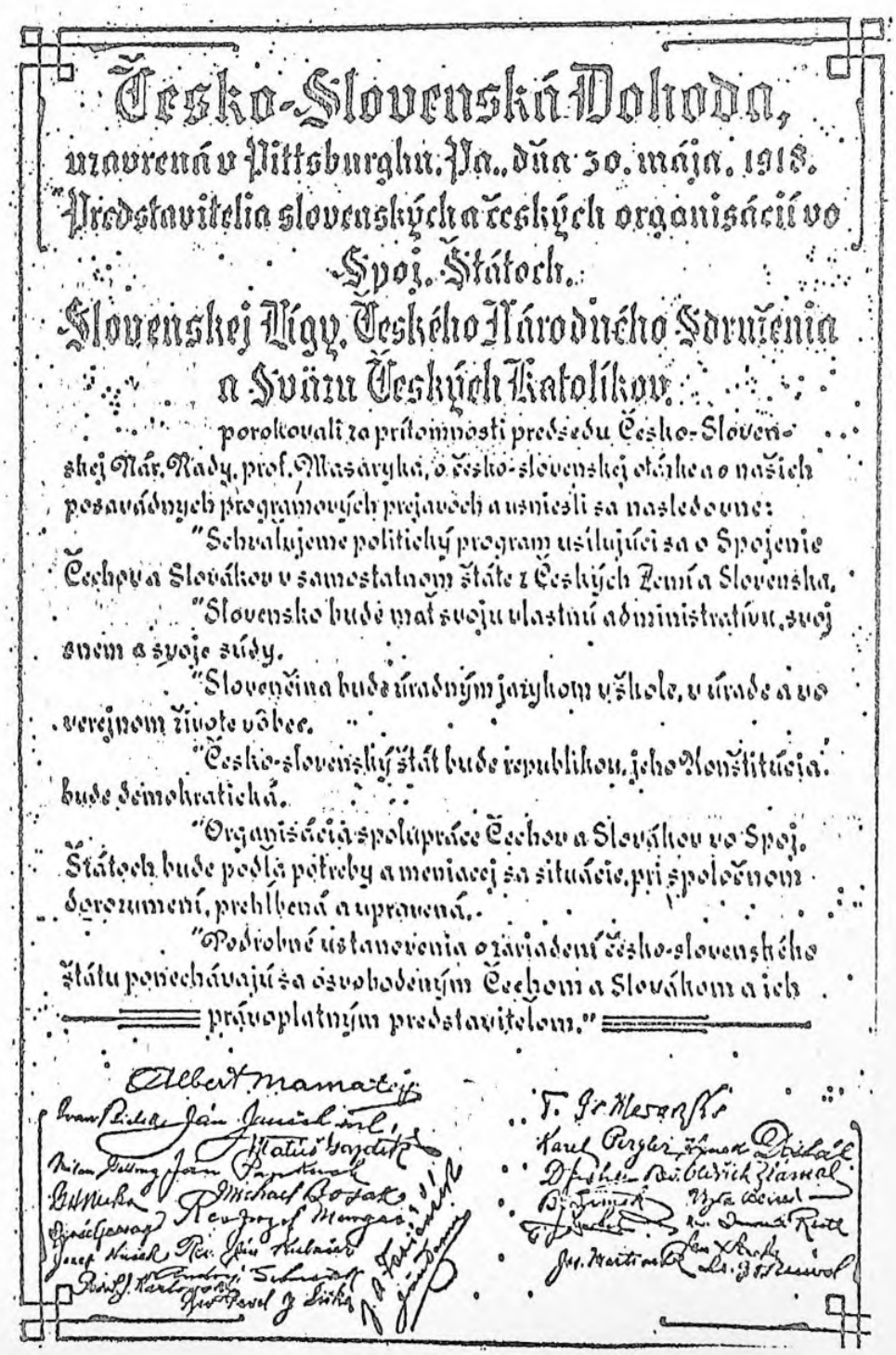
Koncom roku 1914 americkí Česi obrátili sa na predsedu Slovenskej ligy Mamateya s otázkou, či chcú Slováci s Čechmi spolupracovať. Mamatey predložil otázku širokej verejnosti, lebo hovoril: „Táto vec je príliš dôležitá, než by som o nej sám mohol rozhodnúť" — predložil ju redakciám časopisov na uváženie a svoj osobitný náhľad vysvetlil takto:

„Ja myslím, že pre nás by bolo najlepšie pracovať s bratmi Čechmi ruka v ruke na tom, aby sa vymohlo utvorenie československého štátu, ktorý by pozostával z Čechov a Slovákov, prípadne aj z iných Slovanov, ku príklade Poliakov a Rusínov. Rozumie sa samo sebou, že muselo by to byť na federatívnom základe, s výhradou slovenskej autonómie."

V Amerike boli od začiatku dva prúdy. Jeden hlásal, že Slovákom bude najlepšie, keď sa spoja s Čechmi a utvoria československý štát, druhí hlásali, že Slovákom by bolo lepšie ostať v jednom štáte s Maďarmi so zabezpečením úplného práva sebaurčenia.

Medzitým, čo sa viedli tieto spory, bola na 10. júla 1914 zvolaná do New Yorku porada, na ktorej sa malo rokovať o memorande. Redaktor Slovenského Sokola Getting zdôrazňoval tu, že sa Slováci musia rozhodnúť, že treba žiadať federáciu národov a v nej spojenie Slovákov s Čechmi, Moravou a Sliezskom. Maďarom vraj sa nesmie veriť, a preto je zbytočné žiadať od nich úpravu zákona.

Dňa 10. septembra 1914 zišla sa Slovenská liga ešte raz, aby sa zaoberala textom a úpravou memoranda. Getting trval na tom, aby sa schôdza vyslovila za pripojenie k Čechám. Daxner vtedy napísal: „Celú opra-

Česko-Slovenská Dohoda,
uzavretá v Pittsburghu, Pa., dňa 30. mája, 1918.
Predstavitelia slovenských a českých organisácií vo
Spoj. Štátoch,
Slovenskej Ligy, Českého Národného Sdruženia
a Sväzu Českých Katolíkov
porokovali za prítomnosti predsedu Česko-Slovenskej Nár. Rady, prof. Masaryka, o česko-slovenskej otázke a o našich posavádnych programových prejavoch a usniesli sa nasledovne:

"Schvalujeme politický program usilujúci sa o Spojenie Čechov a Slovákov v samostatnom štáte z Českých Zemí a Slovenska.

"Slovensko bude mať svoju vlastnú administratívu, svoj snem a svoje súdy.

"Slovenčina bude úradným jazykom v škole, v úrade a vo verejnom živote vôbec.

"Česko-slovenský štát bude republikou, jeho Konštitúcia bude demokratická.

"Organisácia spolupráce Čechov a Slovákov vo Spoj. Štátoch bude podľa potreby a meniacej sa situácie, pri spoločnom porozumení, prehlbená a upravená.

"Podrobné ustanovenia o zriadení česko-slovenského štátu ponechávajú sa oslobodeným Čechom a Slovákom a ich právoplatným predstaviteľom."

Albert Mamatey
T. G. Masaryk

vu memoranda diktovala zmena, ktorá neočakávane nastala pre všeeurópsku vojnu, od ktorej výsledku môžeme očakávať radikálne zmeny."

Memorandum odhlasovali, a predsa nevyhovovalo newyorskej Gettingovej skupine, ktorá chcela vtiahnuť Slovákov ako celok do československého národného programu. Dňa 5. decembra 1914 v New Yorku z iniciatívy Milana Gettinga vzniklo iné memorandum, alebo ako ho nazývali „Apel", v ktorom sa žiadalo politické zjednotenie Slovákov a Čechov, „lebo veríme, že český národ bude rešpektovať našo snahy a náš samubytný vývin." Väčšina amerických Slovákov nechcela prijať „Apel" newyorských čechoslovákov a prizvukovala podmienku rovný s rovným.

Posledné slovo o memorande bolo povedané na kongrese Slovenskej ligy roku 1919: „Slováci boli, sú a budú za rozbitie rakúsko-uhorskej monarchie a sú rozhodne za utvorenie českého a slovenského spojeného štátu."

V slovenskom živote v Amerike azda nikdy nebolo toľko nadšenia a toľko veľkej viery v budúcnosť, ako v tých dňoch, keď na jej pôdu v máji 1918 vkročil predseda Československej národnej rady profesor T. G. Masaryk. V slovenskom politickom živote len raz sa Slováci pozerali s nadšením na takúto cestu a čakali od nej riešenia národného programu — bola to cesta biskupa Moyzesa do Viedne. A od tých čias azda nikdy jedna osoba nespojila Slovákov tak dokopy v jednu harmonickú radosť ako Masarykova cesta Amerikou. Dôvera bola tak veľká, že vedela spojiť protivníkov, neveriacich s veriacimi, socialistov s konzervatívcami, všetkých bez rozdielu v jednu mocnú, veriacu slovenskú rodinu. Všetci verili, že to, čo Masaryk urobí, bude mnohým dobré, ale aj spravodlivé. V Pittsburgu vítalo Masaryka mnoho zástav, slovenských dvojfarebných krížov, more stúh, nadpisov a nadšenie tisícov. Doma sme nemohli hovoriť, preto hovorila za nás v Amerike osadená tretina slovenského národa. Pittsburskými ulicami kráčali Slováci za programom slovenských dejín, ktorýospevoval Hollý, za ktorý bojovali Štúr, Hurban a Hodža, ktorý uskutočňoval Moyzes, za ktorý zahynuli na šibenici Holuby a Šulek, za ktorý trpel v maďarskom žalári Vajanský, Skultéty a iní najlepší synovia národa.

Bol to náš slovenský program a ten žil v srdciach všetkých, ktorí dňa 30. mája putovali ulicami americko-slovenského betlehemu — Pittsburgu. Bol to starý slovenský program, ktorý v tento deň odznel z úst vodcu revolúcie profesora Masaryka, bol to ten istý program, pevne a jasne napísaný ako nikdy predtým — text Pittsburskej dohody.

V tento deň pochodovalo v Pittsburgu všetko slovenské a slovanské. Po skončení pochodu asi o 4. hodine popoludní bola v budove Exposition slávnosť, ktorej predsedom bol Albert Mamatey, ako predseda Slovenskej ligy. Vítal veľké zhromaždenie ľudu a profesora Masaryka. Potom prehovoril Masaryk: „Všetko prestalo touto vojnou. Nás nedelí nič, len násilie rakúske a maďarské. A preto, keď sa niektorí Slováci úzkostlivo pýtajú, ako to bude v tom našom budúcom štáte, odpovedám: Nuž bude to tak, že polovica bude česká a polovica bude slovenská a na Slovensku bude v škole, úrade a všade panovať reč slovenská. My sa rozumieme. Preto nie je a nebude reči o nejakom majorizovaní Čechov nad Slovákmi. Vy budete doma páni, a my budeme tiež doma páni."

Socialistom povedal toto: „Národná myšlienka a socializmus sa nekrižujú, ani si neodporujú. Maďarský a nemecký feudalizmus a podobne kapitalizmus útláča národy. Všetky socialistické strany týchto národov sú národnými. Náš boj za národ je vlastne socialistickým bojom za pravdu, prácu a spravodlivosť."

Deň 30. mája patril masám, ktoré vedeli, čo chcú. Tým sa ale program Masarykovej cesty neskončil. Tento veľký program bolo treba dať aj na papier, uzavrieť zmluvu, ktorá by sľúbené ochránila. Bolo rozhodnuté, že sa táto vec vybaví nasledujúci deň. Dňa 31. mája 1919 v predpoludňajších hodinách znova sa stretli poprední zástupcovia slovenských a českých organizácií. Masaryk bol jedným z prvých, ktorí došli do budovy, kde sa viedla debata na tému minulého dňa. Keď sa všetci poschádzali, pristúpilo sa k veci, k napísaniu dohody medzi americkými Slovákmi a Čechmi na jednej strane a na druhej strane medzi predsedom Československej národnej rady T. G. Masarykom o základných smerniciach, na ktorých budú v novom štátnom útvare zaručené Slovákom prirodzené národné práva.

Keď sa pominuli sviatočné dni, Národné Noviny napísali: „Názov československá je — pravda — divnou kombináciou, ale nemožno ináč označiť spoločný pomer, a pritom prodsa, aby vyrážala samostatnosť obochkrajín. No, za to budú Česi i ďalej jedávať svojo zelí s knedlíkmi a Slovázi svojo haluŝky s bryndzou alebo kašu s mliekom. Teda každý bude svojím pánom.

ĽUD, 30. mája 1968, str. 3. a 4.

ROĽNÍCKE NOVINY, 1. júna 1968, str. 1. a 5.

12/159/XI

NEZABÚDAJME

NA ZDRAVÝ ROZUM A SPRAVODLIVÝ METER

NIEKOĽKO MYŠLIENOK O DEMOKRATIZAČNOM PROCESE, MASARYKOVSKEJ A VÔBEC BURŽOÁZNEJ DEMOKRACII, ĽUDOCH „ČISTÝCH RÚK" A O ĎALŠÍCH OTÁZKACH

Demokratizačný a obrodný proces, ktorý prežívame v našej republike od januára tohto roku, nás všetkých — až na nepatrné výnimky — úprimne teší. Je to prirodzené i logické: konečne sa v praktickej činnosti začína realizovať opravdivý humanizmus komunistických myšlienok. Komunizmus, socializmus dostávajú ten pravý, rýdzi obsah, aký mali jeho zakladatelia Marx, Engels a neskôr tiež tvorca prvého socialistického štátu Lenin.

Ale boli by sme neúprimní, keby sme povedali, že nás teší všetko, čo sa pod firmou a zástavou demokratizačného a obrodného procesu dostalo a dostáva u nás k slovu. Popri absolútnej prevahe správnych hlasov, triezvych názorov, rozumných návrhov a požiadaviek sa neraz veľmi vehementne ozývajú aj mimoriadne disharmonické — dodajme, že niekedy aj úplne nepriateľské — hlasy a tóny.

Ako huby po daždi sa odrazu objavujú a hlásia o slovo — a nielen o slovo! — rozliční ľudia „čistých rúk", „čistého svedomia" a „nepoškvrnenej reputácie" Podľa nich v š e t k o, čo sa u nás robilo po oslobodení, bolo zlé, div nie zločinné. Február 1948 bol podľa nich akýsi medzník, ktorým sa otvorili brány pre nástup doby temna, zvole-a nezákonnosti. Vyzdvihujú, vytrhávajú a podčiarkujú iba zápory a negatívne črty uplynulých dvadsiatich rokov.

Neraz kladú celkom otvorene otázku: Má strana, ktorá toto všetko dovolila, trpela, ešte právo vydávať sa za predstaviteľa ľudu? Istý podarený „súdruh" — Vladimír Maňák — na stránkach Kultúrneho života si zafilozofoval dokonca takto:

„Veď kto je zodpovedný za nahromadenie týchto problémov? Kto za ich zakrývanie? Zaiste nie nestraníci Aký dôvod teda majú dôverovať komunistom — strane, ktorá za posledných dvadsať rokov s a m a zobrala na seba zodpovednosť za všetko dianie v tomto štáte a z vlastného priznania sa svojej vedúcej úlohy zhostila veľmi zle? Hádam nie iba zato majú veriť strane, že to zas ona sama „nastoľuje" demokratizáciu?"

A to je len malá ukážka, čo majú na mysli všelijakí maňákovci, svitákovci, procházkovci a s nimi duchovne spriaznení ďalší harcovníci za „čistú demokraciu". Div už len otvorene nezvolajú: Komunisti, practe sa zo scény! Odovzdajte moc nestraníkom! (Pravda, z tých „nestraníkov" sa neraz vykľujú bývalí zarytí národní socialisti, agrárnici, lidáci i ľudáci a všelijaká podobná skompromitovaná protiľudová spoločnosť.)

Pochopiteľne radosť tohto druhu im komunisti nikdy nespravia.

Demokracia, či superdemokracia?

Niektorí ľudia u nás dnes skloňujú slovo demokracia vo všetkých pádoch, no vždy iba s cieľom, dať tomuto slovu práve ten význam, ktorý vyhovuje iba im.

Pod firmou demokracie sa dnes pokúšajú niektoré elementy organizovať napríklad rozličné zhromaždenia bez toho, že by na to mali súhlas, hovoriť tam o hocičom, čo sa im len zachce, dokonca štvať proti tejto republike, ako sa im zachce. Odvolávajú sa pritom na demokraciu na Západe, ale zabúdajú, že aj v tých „najdemokratickejších" krajinách vo svete sa síce ľudia môžu schádzať, ale musia pri tom dodržať isté pravidlá, isté úradné povolenia atď.

My, čo sa pamätáme na predmnichovskú republiku, ktorá je pre týchto ľudí vzorom dokonca akejsi superdemokracie, máme v pamäti aj také maličkosti, ako, že hlasné zhromaždenie väčšieho množstva ľudí sa vtedy nemohlo uskutočniť bez úradného povolenia; že dokonca aj na to, aby mohli v niektorej dedine nacvičiť a zahrať divadlo, museli mať súhlas úradov; že na verejných zhromaždeniach, musel byť pritomný zástupca polície, ktorý mal právo vo chvíli, keď sa mu niektoré výroky nepáčili, upozorniť rečníkov na neprípustnosť takých výrokov a keď ani jeho tretie upozornenie nepôsobilo, mal jednoducho právo „z moci zákona" zhromaždenie rozpustiť; že niekedy na rozpustenie zhromaždenia stačilo, aby niekto vykríkol: „Nech žije Sovietsky zväz!"

V poslednom čase sme u nás svedkami zakladania rozličných spolkov a zväzov, dokonca jedného s tajuplným názvom „Klub 231", ktorý si robí nárok na uznanie za akúsi opozičnú stranu proti komunistom. A to je zas všetko taká naša anomália, ktorá nemá obdobu nikde na svete. Všade, aj v tých relatívne najdemokratickejších krajinách, musia ľudia, ktorí chcú založiť nejaké spolky a tobôž politické strany, mať na to úradný súhlas, musia dať isté záruky, niekde musia dokonca ako zálohu zložiť istú sumu peňazí, (kauciu) — len u nás sa kde-kto nazdáva, že si môže stať na námestie, zarečniť si, ohlásiť založenie spolku či strany a že už je všetko v poriadku.

Podobne je to aj s niektorými hlasmi v tlači, rozhlase a televízii. My novinári sme rozhodne proti takej forme tlačovej cenzúry, aká sa u nás robila za éry Novotného. Ale súčasne si sami uvedomujeme, že naša spoločnosť nemôže mať záujem na šírení akýchkoľvek informácií v masových komunikačných prostriedkoch. Ak si takýto prepych nedovoľujú vyspelé krajiny s buržoáznou demokraciou a dávajú svojim súdnym orgánom zákonné právo zhabať tlačivá, ktoré ohrozujú záujmy ich spoločnosti — prečo by sme my mali byť voči svojim protivníkom ohľaduplnejší? Len pre ich pekné oči?

Áno, sme za demokraciu v širokom slova zmysle. Ale nie za superdemokraciu, pod zástavou ktorej by mali rozličné pochybné indivíduá právo viesť protikomunistické ťaženie podobného charakteru, aké sa už desaťročie vedie z prostriedkov buržoázie na Západe, alebo aby si mohli dovoliť útočiť na samotné základy socializmu u nás. Takú superdemokraciu teda rozhodne nie!

O tzv. masarykovskej demokracii

To, čoho svedkami sme boli v marci t. r., keď si občania mohli konečne voľne pripomenúť narodeniny „tatíčka" Masaryka, svedčí o tom, že niektorým ľuďom vynecháva nielen pamäť, ale že celkom strácajú aj zdravý rozum a spravodlivý meter pre hodnotenie niektorých javov. V tlači — najmä českej — sme si opäť mohli prečítať ódy na T. G. M., na jeho humanizmus, štátnickú genialitu a najmä na demokraciu, ktorú naše národy získali pod jeho prezidentovaním.

Nejde dnes o to, aby niekto zámerne zmenšoval alebo neuznával historickú úlohu, ktorú zohral Tomáš G. Masaryk, ako jeden z hlavných tvorcov samostatného štátu Čechov a Slovákov i ako prvý československý prezident. Masaryk bol veľkou osobnosťou. Bol to veľký národovec, veľký filozof i veľký štátnik. Pochopiteľne, buržoázny. Jeho miesto z československej histórie nikto nevygumuje.

Ale to, čo niektorí ľudia znovu aj dnes robia okolo tzv. masarykovskej demokracie — myslíac tým demokraciu predmníchovskej republiky — to už nemá so zdravým rozumom a spravodlivým metrom nič spoločné. Div túto demokraciu nevydávajú za ideál demokracie vôbec.

Nie je zmyslom týchto riadkov dokazovať, že všetko, čo sa robilo za predmníchovskej republiky, bolo zlé. Relatívne, so zreteľom na vtedajšie pomery v Európe a vo svete, bola to demokracia nesporne vyspelá. Mnohé veci v tejto republike obdivoval celý svet. Boli pomerne početné kategórie občianstva tejto republiky, ktoré mali nesporne slušnú životnú úroveň. Dalo by sa s uznaním hovoriť aj o iných veciach.

Ale tí, čo prežili túto republiku a jej demokraciu, majú ešte v živej pamäti aj jej druhú stránku. Ešte dodnes žijú mnohí z toho asi milióna nezamestnaných, ktorí sa po roku 1930 túlali po republike bez práce, bez zárobku, bez chleba a trpeli hroznou biedou. Na našich dedinách žijú dodnes desaťtisíce starších roľníkov, ktorí na vlastnej koži prežili rozličné „dobrodenia" masarykovskej demokracie: napríklad oných vyše 9 miliónov exekučných zásahov v rokoch 1929 až 1934; alebo tých 35 000 roľníckych usadlostí, predaných na dražbách v roku 1934 a ďalších 27 000, predaných z moci úradnej v roku 1936, lebo ich majitelia nevládali zaplatiť dlžoby, do ktorých ich vtedajšia demokracia dostala.

Naši ľudia si dobre pamätajú aj na tých 121 943 osôb, ktoré sa museli v rokoch 1921—1929 iba zo Slovenska vysťahovať do cudzieho sveta, za more, do belgických a francúzskych baní, a to nie hnaní nejakými turistickými vášňami, ale praobyčajnou biedou, lebo im tá ospievaná demokracia nevedela dať prácu a chlieb. Pamätajú si naši ľudia aj na výčiny žandárov, na mŕtvych z Polomky, Košút, Dolných Krškan, Hlohovca, Nového Mesta nad Váhom, z Duchcova a ďalších; spomínajú si na desaťtisíce väznených, ktorých zatvárali len preto, že sa dožadovali chleba, že protestovali proti výčinom pánov, že sa hlásili ku komunistickým ideám, že prevolávali na slávu Sovietskemu zväzu atď.

Áno, aj to bola masarykovská demokracia!

My, pochopiteľne, nehovoríme, že jej podstata a obsah bola iba v týchto negatívnych javoch. To by bol opäť jednostranný pohľad. Ale bola aj v nich.

Myslíme si, že tak ako pri iných veciach, aj tu neslobodno zabúdať na jedno: na zdravý rozum a spravodlivý meter. Tie však, ako sa zdá, mnohým dnešným reformátorom a prorokom veľmi chýbajú.

Jozef INOVECKÝ

ROĽNÍCKE NOVINY, 1. júna 1968, str. 1. a 5.

ROĽNÍCKE NOVINY, 31. mája 1968, str. 1.

Znovu o R. BARÁKOVI

PRAHA (jek) — Pred niekoľkými dňami sme uverejnili správu o tom, že predseda Najvyššieho súdu JUDr. O. Boček prevzal archívny materiál prípadu bývalého ministra vnútra R. Baráka, ktorý mu odovzdali prostredníctvom súdruha A. Dubčeka. Uviedli sme tiež, že medzi materiálmi Ministerstva vnútra boli aj magnetofónové a filmové pásy. Náš pražský spravodajca, ako jediný z čs. novinárov, videl včera filmové záznamy o procese s R. Barákom.

Niekoľko hodín sme sledovali tento film. Odhalil veľmi málo. Takisto ako magnetofónové záznamy, sú aj zvukové záznamy filmu na tomto dokumentárnom materiáli zmazané a filmy i pásy sú naprosto nemé.

Sú to záznamy z procesu, výpovede

Filmy o procese sú nemé

obžalovaných — Baráka, Jenyša, Ondráčka, konfrontácie a vynesenie rozsudku. Súdu zrejme neostane nič iné, ako si pozvať tlmočníka hluchonemých, aby dešifroval, čo bolo na vojenskom súde, ktorý Baráka súdil, povedané.

Napriek tomu, že ide teraz o nemé filmy, možno z nich vyčítať niekoľko zaujímavostí. Barák, súdiac podľa filmu, sa správal pri súde stroho. Iný záber zachytil jeho bývalého tajomníka Jenyša, ktorý bol, ako je známe, odsúdený na 10 rokov väzenia, vo chvíli, keď plakal. Pri vynesení rozsudku si Barák asi vydýchol. Očakával zrejme po skúsenostiach, ktoré mal, rozsudok smrti. Ostatní odsúdení prijali rozsudky deprimovane. Súdna sieň, v ktorej sa proces odohrával, bola prázdna. Je to tá istá súdna sieň, v ktorej bol súdený Rudolf Slánsky. K procesu, ktorý sa proti Barákovi starostlivo pripravoval, boli pozvaní vybraní ľudia justície. Predsedom senátu bol bývalý mäsiar, hlavným vojenským prokurátorom bývalý predavač.

Na ostatných filmových záznamoch, ktoré sme mali možnosť vidieť, sú zábery zabavených peňazí a tovaru, nájdeného u Baráka. Aj keď bývalý minister vnútra nemá čisté konto, je pohľad na množstvo tovaru a peňazí až príliš bombastický. Obnova procesu s R. Barákom bude pravdepodobne už v júni.

ROĽNÍCKE NOVINY, 1. júna 1968, str. 7. 14/159/XI

Tá pravá bašta povedomia...

E. PROVAZNÍKOVÁ
L. NEDELČEVA

Vyrastú zdravé výhonky vzájomnej znášanlivosti?

„Vstávaj — nevoľná sirota!
Mať kynie prúdom životal
Na deň vzkriesenia hučí zvon!

* * *

Von sa — národ môj...
Napred! Smelo cez krížne cesty
na pole dejov vystúp von!
Tu Mať tvoja, v objatí jej
začni si prvý slávny dej!"

Pamätná báseň Jána Bottu na ten pamätný štvrtý august 1863, báseň plná vrúcneho citu, lásky k Matici slovenskej, ktorá vtedy konečne — po dlhých zápasoch a prieťahoch — uzrela svetlo sveta, aby mohla pritúliť do svojho objatia Slovač, aby sa v bezprostrednom spojení s ľudom rozvíjala. Z viery v budúcnosť stáročiami ubiedeného národa, z tej najúprimnejšej snahy pomôcť mu, povzniesť jeho národné povedomie a čo snahy o organizovaný rozvoj slovenskej kultúry — vytvorila sa v šesťdesiatych rokoch minulého storočia naša prvá celoslovenská kultúrna, ale vtedy aj politická ustanovizeň — MATICA SLOVENSKÁ v Martine.

Siahli sme po tejto básnikovej oduševnelej výzve, lebo na ťažkostiach stroskotávali pokusy o vytvorenie kultúrnej ustanovizne Slovákov — ale nestroskotali. S ťažkosťami sa Matica borila, nie raz jej neprajníci chceli podťať život. Podťali — ale ju neumŕtvili. A keďže je živá a má silu sa rozvíjať aj naďalej, napriek tomu, že o jej prítomnosti chceme dnes písať, stojí za povšimnutie oživiť si aspoň tých niekoľko závažných momentov z jej minulosti.

Jej bezprostredným predchodcom bol spolok TATRÍN, ktorý v roku 1844 založila mladá slovenská generácia na čele so Štúrom, Hodžom a Hurbanom. Bachov absolutizmus — ťažký čas útlaku — udusil spolok, ale potreba národnej ustanovizne je čoraz naliehavejšia. V júni 1851 vypracovali J. Kollár, K. Kuzmány, J. Záborský, D. Lichard a M. Štefko návrh stanov so žiadosťou vládnym úradom o povolenie zbierky na Maticu. Vzorom pre založenie boli Matice jednotlivých slovanských národov, ktoré vznikali v dvadsiatych a tridsiatych rokoch minulého storočia. Úrady však žiadosť zamietli, lebo vraj nebolo finančného zabezpečenia. Celé roky organizovali národní buditelia zbierky na Maticu a slovenský ľud v známych „grajciarových zbierkach" venoval Matici svoje ťažko zarobené peniažky. Hlásili sa ďalší a ďalší priaznivci, každý daroval koľko mohol a napokon v onen pamätný deň so zvolením vlády, vznikla Matica slovenská. Po dvanástich rokoch, po násilnom zatvorení prvých troch slovenských gymnázií, zastavila uhorská vláda 12. novembra 1875 činnosť Matice slovenskej. Ideu Matice však uhorská vláda nemohla zlikvidovať.

„VZKRIESENÁ VÍTAM VZKRIESENÝ NÁROD"

— týmto vyjadrila Matica radosť nad svojím oživením v januári 1919. V celom ďalšom období vyvíjala pokrokovú činnosť, niektoré miestne odbory stali sa základnými bunkami v prípravách SNP a na zhromaždení v auguste 1945 zdôraznil Zd. Nejedlý: „Matici slovenskej otvárajú sa dnes úplne nové možnosti novej práce, oveľa voľnejšej práce.... Skutočne — aktivizovala sa najmä na východnom Slovensku, okrem vedeckej a vydavateľskej práce starala sa o ľudovú i profesionálnu umeleckú tvorbu, netušiac, že sa pomaly blíži čas jej druhého zániku. Boli to neslávne päťdesiate roky, keď sa pod plášťikom boja proti „slovenskému nacionalizmu a buržoáznym ideológiám" začali obmedzovať politické a kultúrne práva slovenského národa. A vtedy, pravda, nezabudli oni „kormidelníci" — Novotný, Bacílek, Široký a ďalší nadšení prisluhovači v Čechách i na Slovensku, že v Matici mal náš národ inštitúciu skutočne národnú, najvlastnejšiu a že práve preto ju treba zlikvidovať. Najprv jej činnosť roztrieštili do rôznych iných ustanovizní a organizácií, ktoré sa rodili ako huby po daždi a úrovňou vraj mali predčiť Maticu... A tak „spolek se jeví jako zbytečná instituce. Zbývá jen nalézti vhodnou formu, aby mohl býti zlikvidován" — hovorí sa v liste Ministerstva vnútra Povereníctvu vnútra z 15. augusta 1950.

Stalo sa. Miesto Matice mal — zdôrazňujem mal — nahradiť od roku 1953 Osvetový ústav. Najsmutnejšie však bolo — a to si treba skutočne uvedomiť, ak chceme napraviť krivdy na Matici spáchané, že kým v roku 1875 zastavila činnosť tejto ustanovizne cudzia, uhorská vláda, s povýšeneckým tvrdením ministra vnútra K. Tiszu „slovenského národa v Uhorsku niet", — v päťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia degradovali Maticu všemocní vládcovia nášho vlastného štátu s dobre známym záverom: odtrhnúť Maticu od národa a národ od nej. Udusiť národné túžby a keďže sa ony opierali vždy v minulosti o Maticu — priškrtiť účinkovanie a snahy tej, ktorá sa v tom najširšom slova zmysle zapísala zlatými písmenami do našej národnej histórie. Matičnú myšlienku, tak hlboko zakorenenú v slovenskom národe, však nebolo možné udusiť natrvalo. Ožila ona opäť, vzkriesili ju mesiace a dni nášho obrodzujúceho procesu a žiada si plnú očistu: S nevšedným záujmom a dôverou hlásia sa k nej nadšenci — priatelia Matice slovenskej a zakladajú na území Slovenska

KLUBY MATICE SLOVENSKEJ

Tieto kluby majú šíriť a upevňovať národné povedomie, podnecovať a rozvíjať záujem o slovenský jazyk, vedu, literatúru, umenie,

kultúrne a historické pamiatky. Niekde už existujú, v mnohých mestách a obciach sa ešte len rodia. Všade však ich zakladanie vyvoláva nevšedný pohyb národného uvedomovania, ktorý za posledné roky nemal obdobu.

Konkrétne poznatky o zakladaní klubov, o náplni ich práce a celkovom spoločenskom dopade, sme získali v dvoch okresoch južného Slovenska — v Dunajskej Strede a Komárne.

Prvé kluby tu začali vznikať začiatkom mája. Veľmi spontánne, ale i s určitými obavami. Bolo totiž málo prostriedkov, nebolo ani veľa času na dôkladnú agitáciu. Pár nadšencov, členov prípravného výboru klubu Matice slovenskej v Komárne napr. nasadlo do auta a navštívilo družstvá z blízkeho okolia, ktorým oznámilo termín prípravného zhromaždenia klubu. Niektorým ľuďom poslali pozvánky. Pracovníkom zo Slovenských lodeníc oznámili termín prostredníctvom závodných novín. To bolo všetko.

V Dunajskej Strede sa museli spoľahnúť takmer výlučne iba na pozvánky. Z toho vyplývali tie obavy, či ľudia, znechutení nudným schôdzovaním v minulosti, prejavia záujem, či prijmú pozvanie. V Komárne mohol prípravný výbor zabezpečiť pre zhromaždenie amfiteáter, kde je tritisíc miest, ale neopovážil sa túto ponúku prijať. Volil druhú alternatívu — Dom odborov, kde sa pomestí len okolo 800 ľudí.

TRPKÝ POCIT OSAMOTENIA

Všade sa však v očakávaní prepočítali. Dom odborov pohltil 5. mája 1700 ľudí. Mnohí ďalší museli zostať na chodbách i v blízkych uličkách. Bolo potrebné dodatočne pre nich namontovať reproduktory.

Účasť bola prekvapujúca, ohromujúca aj vo všetkých iných miestach, kde sa kluby zakladali. Ľudia prichádzali s nadšením, prichádzali uvítať znovuzrodenie Matice, ale i posťažovať sa, zdôveriť sa so svojimi problémami, ktoré ich trápili už dlhé roky, ale nemohli — nemali pre to priestor a možnosť — o nich verejne hovoriť. Lebo práve tu, v týchto okresoch, pocítili Slováci najviac to vákuum, ktoré zostalo po zrušení miestnych odborov Matice slovenskej, tú prázdnotu v ich spoločenskom živote.

Bol to naozaj nepochopiteľný paradox. Csemadok vznikol v roku 1949, keď činnosť Matice slovenskej bola stále viac obmedzovaná. Csemadok rástol, stabilizoval sa, stal sa členom Národného frontu. Takmer súčasne s tým, ako sa — v roku 1951 — miestne odbory Matice včlenili do iných masových spoločenských organizácií a tým fakticky — zanikli. Maďarskí spoluobčania mali teda spolok, ktorý zabezpečoval kultúrne podujatia, ktorý organizoval, symbolizoval, reprezentoval. Ale Slováci, ktorí sú v týchto okresoch aj tak v menšine, stratili svoju vymoženosť. O ich spoločenský život sa už takmer nik nestaral, a to zvyšovalo ich pocit osamotenia a nespravodlivosti. Tento pocit sa zrodil u Slovákov, ktorí prišli z Maďarska. Prišli do vlasti, kde v mnohých dedinách, najmä v Dunajskostredskom okrese takmer niet slovenských škôl a možností kultúrne sa vyžívať v rodnej reči sú naozaj minimálne. Ale tie isté pocity vznikli i u Slovákov, ktorých osud priviedol z iných končín na južné Slovensko. Ich starosti, najmä niektorých z nich, sú zdvojnásobené neznalosťou maďarčiny, ktorú sa museli naučiť, aby sa necítili prinajmenšom trápne.

Veľmi výstižne vyjadril tieto pocity Pavol Vojtka v prejave na prípravnom zhromaždení klubu Matice v Nesvadoch: „V posledných dvadsiatich rokoch, ako keby to bola podporovala i vláda, na nás sa zabudlo. Na nás, ktorí sme prišli domov, a na tých, ktorí tu mali bývať ako doma. Ak sa ešte pred pár mesiacmi Slovák opovážil vysloviť svoje oprávnené požiadavky a nároky, bol jednoznačne označený za šovinistu... Na južnom Slovensku sa dnes nejeden Slovák bojí povedať aj to, že je Slovákom."

Na tieto slová by sme chceli nadviazať. Nielen preto, aby sme zdôraznili ten pocit osamelosti, neistoty a smútku, ale predovšetkým preto, aby sme sa zamysleli nad tým, z čoho podobné pocity vyplývajú. Najprv na dokreslenie niekoľko konkrétnych príkladov. V januári bol v Nesvadoch, kde existujú dve školy — maďarská i slovenská — zápis na budúci školský rok. Nebudeme si všímať rôzne komplikácie okolo dohovoru na termín zápisu. Stačí len povedať, že riaditeľ slovenskej školy Juraj Precechtel rozoslal všetkým rodičom oznámenie, zdôrazňujeme oznámenie a nie pozvánku, kedy bude zápis na jeho škole. Pracovníci MNV, miestneho výboru Csemadoku a maďarskí učitelia reagovali hneď podráždene, označili ho za šovinistu a poslali mu protestný list, v ktorom mu dôrazne vyčítajú, že dezorientuje rodičov, rozoštváva národnosti, keď poslela „pozvánky s doteraz neznámym zámerom".

V tej istej obci — v Nesvadoch — je 25 maďarských učiteľov a práve toľko slovenských. Tí prví majú do jedného byty v samotnej dedine, tí druhí väčšinou dochádzajú. Dokonca i byt pre riaditeľa slovenskej školy bol predaný. Nie náhodou sa v slovenskej škole za posledných desať rokov vystriedalo okolo 90 učiteľov. V materskej škôlke zase kedysi existovali dve triedy slovenské a jedna maďarská. Teraz je to práve naopak, aj keď počet detí z dvoch maďarských tried je takmer rovnaký, ako z tej jednej slovenskej. Pritom v obci je verejným tajomstvom, že rodičia aspoň ôsmich detí sú veľmi nespokojní s umiestnením do maďarskej triedy, ale nemôžu si pomôcť. Niečo podobné sa deje aj v Imeli, kde je síce škola slovenská, ale škôlka je maďarská.

Možno sú to všetko len detaily, no v každodennom živote ľudí skutočne znechucujú. Kto pochopí pocity slovenskej matky, ktorá musela po príchode na južné Slovensko dať deti do maďarskej školy?

Niekde tu sa to začína, tá postupná, takmer nepostihnuteľná asimilácia, to tiché odnárodňovanie. Je nemálo prípadov, ak Slovák chce poriadne nakúpiť v obchode, ak sa nechce dostať v zabávajúcej sa spoločnosti do izolácie, ak sa chce aktívne zúčastňovať na všetkých poradách, vyplývajúcich z jeho zamestnania, musí sa naučiť po maďarsky. Hovoriť, baviť sa, spievať.

NÁRODNÉ POVEDOMIE NEZNAMENÁ ŠOVINIZMUS

Nechceli by sme veci zbytočne naťukovať, dramatizovať, ale zdá sa nám, že rovnako škodlivé sú tendencie všetko zjednodušovať. Výroky niektorých funkcionárov, že extrémne prejavy sú dielom iba jednotlivcov, vyvolávajú prinajmenšom úsmev u obyvateľov južného Slovenska. Pretože každý z nich vie, pocítil to neraz v každodennom živote, že vytvorené vzťahy nemožno v žiadnom prípade nazvať idylou. Je fakt, že sa ozývajú hlasy — nehovoriť o tom, nepísať, aby sa ďalej „ľudia nerozoštvávali". Nazdávame sa však, že práve dvadsaťročné mlčanie, keď sa národnostné otázky stali spoločenským a politickým tabu, je príčinou tohto vyhrotenia pomerov. Pretože to, že sa o problémoch mlčí, neznamená, že neexistujú.

Je, pravda, veľmi smutné, že všetky tieto problémy vystúpili ešte ostrejšie v poslednom období. Do istej miery po uverejnení rezolúcie ÚV Csemadoku, ale aj v súvislosti so zakladaním klubov Matice slovenskej. V Nesvadoch sa napr. počas schôdzovania rozšírili po dedine letáky, napísané perfektnou maďarčinou — akási výzva k Maďarom: nedopustiť, aby sa na „ich území" konali štvavé zhromaždenia Slovákov proti nim. Na druhý deň sa na plotoch objavili aj rôzne protislovenské nápisy. Povážlivé je však ešte viac to, že aktivisti zakladania klubov sa stretávajú s určitou nechuťou dokonca i u niektorých vedúcich funkcionárov. Slováci majú po-

cit — hovorili nám o ňom všade —, akoby s tou svojou iniciatívou zakladania klubov neboli celkom vítaní. Podľa slov niektorých členov znovuzvoleného výboru klubu Matice v Komárne, označili niektorí funkcionári aj ich zhromaždenie za pobúrovanie ľudí a rozoštvávanie národností. Nie náhodou svoju nespokojnosť vyjadrili účastníci zhromaždenia v Komárne aj v rezolúcii: „Odsudzujeme tie politické a spoločenské sily v okrese, ktoré v období po januárovom pléne, keď celá naša vlasť sa otriasala historickými zmenami demokratizačného a obrodného procesu, umele vnášali nekľud medzi Slovákov a Maďarov, aby odvrátili pozornosť od toho hlavného, čo sa v našom štáte dialo a deje. Žiadame, aby tieto osoby, ktoré podobnými metódami manévrujú k záchrane svojich funkcií, boli z verejného a politického života odstránené."

Ako odpovedať na všetky hlasy, ktoré varujú pred akýmsi nebezpečenstvom z aktivity a vôle národného povedomia Slovákov v južných okresoch, aby sme chceli zdôrazniť ešte jeden úryvok z tejto rezolúcie: „Chceme s maďarskými spoluobčanmi naživať v úprimnom priateľstve a spolupráci k rozkvetu našej spoločnej vlasti. Dôrazne však vyžadujeme, aby na tomto území daným štátnymi hranicami, Slovákom nikto nevnucoval v úradoch, školách, obchodoch a v spoločenských organizáciách maďarský jazyk. Dôrazne vyžadujeme, aby slovenské deti boli vyučované riadnou spisovnou slovenčinou a v duchu národnej cti a hrdosti."

V Nesvadoch to zase vyjadrili takto: „Vedení najušľachtilejšími snahami povznieť národné cítenie a zmýšľanie slovenských obyvateľov južného Slovenska, konkrétne našej obce, ich národné sebavedomie, ako i snahou žiť v priateľskej zhode s maďarskými spoluobčanmi, vyjadrujeme svoje stanovisko."

Naozaj ťažko pochopiť, kto môže a chce hľadať v týchto slovách iný, pobúrujúci, rozoštvávajúci zmysel. Veď lásku k rodnej reči a národnej kultúre je tým najprirodzenejším prejavom každého človeka. Preto v žiadnom prípade nemožno nazvať šovinizmom vzrastajúce národné povedomie. A kluby — združenia milovníkov národnej histórie a kultúry — chcú práve šíriť a upevňovať národné povedomie Slovákov.

UŽ PRVÉ KROKY

klubov svedčia o tejto úprimnej snahe. Novozvolené výbory nadviazali kontakty s martinským centrom, s divadelnými i ľudovými súbormi. Do Dunajskej Stredy sa prisľúbil súbor Bratislava, v niektorých obciach očakávajú úderky z Novej scény alebo iných divadiel (veľmi ochotne sa ponúkajú členovia Divadla SNP v Martine v Spišskej Novej Vsi a pod.). Výbory klubov sa začínajú zamýšľať aj nad založením vlastných ochotníckych divadelných a tanečných súborov. Niekde už začali nacvičovať slovenské hry. V Komárne plánujú v auguste uskutočniť matičné dni, počas ktorých by chceli zabezpečiť skutočne bohatý program.

To sú teda plány a želania členov klubov Matice. Bolo by anomáliou vidieť v nich, v tejto činnosti, čo i len zrnko k roztržkám a nedorozumeniam s maďarskými spoluobčanmi. Práve naopak. Kluby Matice sa môžu a chcú stať určitým partnerom Csemadoku, s ktorým možno spoločnými úsiliami hľadať cestu k lepšiemu dorozumievaniu a vzájomnému pochopeniu. To, pravda, predpokladá vytvoriť u obidvoch partnerov podobnú snahu. Stalo sa tak už v niekoľkých obciach. Lenže v tomto smere nemožno považovať za najvhodnejší postup, za prejav úcty, ak svoj list s blahoželaním k založeniu klubu poslal výbor Csemadoku v Komárne po maďarsky a bez podpisu. Zdá sa nám, že nesprávny postoj zaujali aj členovia výboru Csemadoku v Nesvadoch, keď po pôvodnom dohovore postupovať spoločne proti rôznym extrémnym výstrelkom, odmietli spoluprácu a neodsúdili tých, ktorí písali a rozširovali štvavé letáky. I napriek tomu, že členovia klubu Matice v obci sú odhodlaní dôrazne odsúdiť a dištancovať sa od podobných výstrelkov, ktoré by sa prípadne vyskytli zo strany Slovákov.

Chceli by sme skutočne veriť, že postupne dôjde k seriózným dohodám a spolupráci medzi klubmi Matice a Csemadokom. Že sa nájde platforma, cesta k spoločnému porozumeniu. Veď v živote každodennom, v práci, na uliciach, v mestečkách i obciach, budú sa denne stretať ľudia rôznych národností. Malo by to byť bez hnevu, opovrhovania, aj strachu, ako rovný s rovným. Aj z tohto dôvodu vítame to spontánne zakladanie klubov Matice slovenskej najmä na južnom Slovensku.

ROĽNÍCKE NOVINY, 1. júna 1968, str. 7.

Predzjazdová diskusia Smeny o mládežníckom a detskom hnutí na Slovensku

Pred niekoľkými dňami, presne 16. mája, sme uverejnili Otvorený list plénu SÚV ČSZM, ktorým sa obrátilo na základné kolektívy ČSZM, mladých ľudí a všetkých, ktorým na našej mládeži a deťoch záleží, aby sa vo verejnej diskusii vyjadrili k súčasnej situácii v detskom a mládežníckom hnutí, a najmä, ako si predstavujú novú organizáciu alebo organizácie detí a mládeže na Slovensku, ich charakter, miesto v spoločnosti, program i vnútorné usporiadanie.

S výsledkami verejnej diskusie sa v novembri tohto roku bude zaoberať mimoriadny Slovenský zjazd.

Redakcia Smeny sa k tejto výzve do diskusie pripája. Na svojich stránkach poskytne priestor členom i nečlenom ČSZM, mladým i starším, Junákom, skautom i táborníkom na vyslovenie konštruktívnych myšlienok, názorov, návrhov a pripomienok k tejto problematike.

Dnes uverejňujeme prvý príspevok do diskusie. Jeho autorom je Ing. Robert HARENČÁR, predseda SÚV ČSZM.

Aká je situácia v ČSZM na Slovensku?

Zárodky progresívneho pohybu, ktoré vyústili po januárovom pléne ÚV komunistickej strany do demokratizačného procesu, začali sa vo Zväze mládeže pred Slovenským a V. zjazdom ČSZM. Už v tom čase sme v širokej verejnej diskusii dospeli k názoru, že našu organizáciu treba obrodiť, žiaľ, tento proces nebolo možné zavŕšiť, pretože narážal na konzervatívizmus bývalého ÚV ČSZM, udržiavaný tvrdou rukou aparátnikov ÚV KSČS. To vyvolávalo nielen medzi mládežou, ale aj medzi funkcionármi Zväzu napätú situáciu.

Potreba obrody mládežníckeho hnutia a tvorby organizácie zdola dosiahla také rozmery, že treba zvolať mimoriadny zjazd. Ukázalo sa, že mládež našej republiky je silou, ktorá môže výrazne ovplyvniť politický život. V tomto období plnej politickej zaangažovanosti sa prejavili všetky jej kľady, ale aj nedostatky v ideologickej oblasti a pri posudzovaní politickej praxe predošlých rokov. Je to pochopiteľné. Nie je to nijaká tragédia. Tragédiou by sa mohla stať iba vtedy, keby naša mládež včas nepostihla, že nie všetky sily, ktoré sa usilujú o jej priazeň, to myslia so socializmom naozaj úprimne.

MLÁDEŽ PODPORUJE PROGRES

Naša mládež, alebo aspoň jej prevažná väčšina sa jednoznačne stavia za socializmus a jeho demokratickú podobu. Uvedomuje si, že súčasný pohyb vyvolal a inšpiroval ÚV KSČS, a preto rastú sympatie mladých ku komunistickej strane a jej predstaviteľovi s. Dubčekovi. Mnoho mladých práve v tomto období vstupuje do komunistickej strany. Pravda, dožaduje sa očisty strany od tých, ktorí ju nesprávnou politickou praxou kompromitovali, poškodili jej prestíž, a degradovali jej základné morálno-politické hodnoty, často hlboko pod hod humanizmu.

Svoj vzťah k otázkam spoločenským a k problémom našich národov a národnostných skupín prejavuje mládež s plným zanietením a formami v minulosti nebývalými (manifestácie, mitingy, pochody, aktívy, rezolúcie a pod.). Mládež sa chce politicky presadiť, chce sa vyjadrovať ku všetkým súčasným ideovo-politickým otázkam doma i v zahraničí. Vydobýja si priestor, vytvára si vlastnú platformu, grupuje sa podľa svojich špecifických záujmov a potrieb.

ZACHOVAŤ JEDNOTNÝ ZVÄZ MLÁDEŽE?

Stretávame sa s tendenciami vzniku organizácie podľa sociálnych a vekových aspektov, no súčasne veľmi silnou ostáva tendencia jednotného zväzu mládeže. Nejde o pomyselnú a proklamovanú jednotu, ale o jednotu ideovo-politickú, programovo-akčnú a tiež organizačnú. Volanie po organizačnej súdržnosti sa ozýva najmä medzi mládežou stredných škôl, závodov a mládežou žijúcou na dedine. Tieto tri skupiny mladých, tvoriace absolútnu väčšinu našej mládežníckej organizácie stavajú sa za jednotný zväz mládeže, pre ktorý navrhujú pritažlivý názov Zväz mládeže Slovenska. Pri tejto alternatíve by každá skupina mala svoju samostatnú radu a jej predstavitelia by tvorili sekretariát, respektíve predsedníctvo.

Existujú však aj mnohí privrženci modelu, ktorý vypracovalo známa skupina pracovníkov SÚV ČSZM. (Rozhovor s jeho autormi sme uverejnili 18. marca — pozn. red.). Aj tento model, založený na princípe federatívneho spojenia samostatných organizácií jednotlivých sociálnych a záujmových skupín mládeže môže po pripomienkach pléna SÚV ČSZM, širšej funkcionárskej a nefunkcionárskej verejnosti poslúžiť ako základ na formovanie sa mládežníckej organizácie na Slovensku.

V modeli mládežníckej organizácie na Slovensku ostávajú zatiaľ nedoriešené otázky mládeže iných národností.

ROVNOSŤ AJ V MLÁDEŽNÍCKYCH ORGANIZÁCIACH

Mladí prijímajú so sympatiami ideu federatívneho vzťahu organizácie mládeže na Slovensku k organizácii v českých krajoch ako dvoch samostatných celkov, spojených na princípe rovnosti vo vrcholnom mládežníckom československom orgáne. V tomto smere sa robia prípravy na Slovenskom ústrednom výbore ČSZM. Historický vznik majú ešte pred V. sjazdom Československého zväzu mládeže, keď sme vypracovali návrh na nové postavenie Slovenského ústredného výboru ČSZM vo vzťahu k Ústrednému výboru ČSZM, krajským a okresným výborom ČSZM na Slovensku.

SÚV ČSZM prevezme v druhej polovici roku 1968 od ÚV ČSZM plnú zodpovednosť za riešenie kádrových otázok aparátu zväzu na Slovensku, vrátane mzdového fondu.

Hospodárska komisia ÚV ČSZM zabezpečí mimoriadne dotácie na uskutočnenie nepredpokladaných a neplánovaných akcií v roku 1968, akými sú mimoriadne okresné konferencie, celoslovenské konferencie, mimoriadny zjazd a niektoré ďalšie.

V auguste sa upraví systemizácia hospodárskeho oddelenia SÚV tak, aby sa na SÚV mohol pripravovať jednotný rozpočet Slovenska na rok 1969.

Do mimoriadneho slovenského zjazdu vytvoríme pri SÚV hospodársku komisiu, ktorá pripraví celkovú koncepciu hospodárskeho usporiadania a zabezpečenia činnosti orgánov a organizácií ČSZM na Slovensku.

V zmysle jednotného vplyvu riadiacej a organizátorskej práce KV a OV ČSZM na Slovensku preberáme plnú zodpovednosť za mládežnícke a detské hnutie na Slovensku. V období do mimoriadneho zjazdu, v období hľadania najvhodnejšej varianty na usporiadanie organizácie mládeže podľa želania mladých ľudí budeme koordinovať svoju činnosť s orgánmi ÚV ČSZM prostredníctvom existujúcich orgánov, schválených na V. sjazde, alebo prostredníctvom orgánov, ktoré vznikli v zmysle záverov IV. pléna ÚV ČSZM.

CHCEME ZÁKON O MLÁDEŽI

Mladí ľudia i orgány zväzu mládeže nástojčivo žiadajú vydanie „Zákona o mládeži" a vytvorenie Ministerstva mládeže. Je to požiadavka SÚV aj ÚV ČSZM. Ministerstvo mládeže (na Slovensku i v Čechách) by riešilo komplexne všetky sociálno-hospodárske problémy mládeže a hájilo záujmy nielen mládeže organizovanej, ale aj neorganizovanej.

POMÁHAŤ NOVOVZNIKAJÚCIM ORGANIZÁCIÁM?

Medzi zväzákmi sú veľmi rozdielne názory na pomoc organizáciám vznikajúcim mimo pôdy ČSZM. Jedni sú za pomoc týmto organizáciám so snahou prijať ich do ČSZM ako federatívnych členov, iní hovoria, aby sme sa venovali radšej problémom vlastnej organizácie. Zväzák je ČSZM oficiálne uznávanou organizáciou, vybavenou kádrovými a materiálnymi prostriedkami. Združuje však iba štvrtinu mládeže od 15 do 30 rokov. Stojí pred nami otázka: máme poskytnúť pomoc obnoveným alebo novovznikajúcim organizáciám, ktoré by mohli splynúť s jednotnou organizáciou mládeže, alebo by boli federatívnou súčasťou nášho modifikovaného a obrodeného ČSZM?

Sme toho názoru, že pokiaľ pôjde o organizácie alebo o formy združenia mládeže v našej organizácii, ktoré majú prosocialistický, promarxistický program, je našou povinnosťou pomôcť im, najmä, ak budú vytvárať takú spoločensky prospešnú činnosť, na ktorú sme sa nemohli dostatočne orientovať, alebo môžu skvalitniť našu činnosť a získať tú časť neorganizovanej mládeže, ktorá mala k existujúcemu ČSZM a priori averziu.

Okrem spomínaných troch veľkých sociálnych a vekových skupín — medzi ne patria stredoškoláci, mládež v závodoch a mládež žijúca na dedinách — sú tu ešte dve veľké skupiny, ktoré chcú byť vo vzťahu k vedeniu mládežníckej organizácie samostatné. Je to Pionierska organizácia a vysokoškoláci. Obe zložky už dávnejšie volajú po samostatnosti. Rozumieme ich volaniu, súhlasíme s ním. Aj v týchto dvoch prípadoch sa budeme usilovať o určitú formu spolupráce v rámci ZMS. Niektorí predstavitelia PO na Slovensku neodmietajú myšlienku kolektívneho členstva v ZMS. Vysokoškolskí funkcionári navrhujú Zväz vysokoškolákov Slovenska, budovaný na princípe parlamentu.

Koncom marca a začiatkom apríla t. r. sme uskutočnili na všetkých fakultách na Slovensku s 1200 respondentmi prieskum tejto otázky. Podľa prieskumu sa 26,5 percenta študentov dožaduje určitej výberovosti. Za masovú organizovanosť vysokoškolákov sa vyslovilo 10,6 % študentov. Za dobrovoľný vstup do organizácie sa vyslovilo 48,1 perc., za automatický vstup 2,9 perc. Za spojenie s ostatnými sociálnymi skupinami sa vyslovuje 21,6 perc., proti je 8,1 perc. Za vrcholný celoštátny československý orgán mládeže, v ktorom sa počíta s princípom paritného zastúpenia mládeže českých krajov a Slovenska, sa vyslovilo 50,3 perc. opýtaných. Za úplne samostatný Slovenský zväz 26,6 perc. študentov. Za politickosť novej organizácie sa prihovára 29,2 perc., za apolitickosť 8,2 perc., za združovanie na základe záujmovej špecifickosti 51,5 perc. Za organizáciu na platforme marxistickej ideológie sa vyslovuje 56,4 perc. vysokoškolákov, nesúhlasí s ňou 26,3 perc. Problém je, ako vidieť, omnoho zložitejší, než ako sa na prvý pohľad zdá. Vyžaduje si premyslené uváženie. Netrpezlivá živelnosť riešeniu nepomôže.

K ZAČLENENIU MAĎARSKEJ A UKRAJINSKEJ MLÁDEŽE

Nedokončenou ostáva zatiaľ otázka začlenenia mládeže národnostných skupín.

Na Slovensku žije skoro 600 000 maďarských spoluobčanov. V ČSZM je z nich okolo 25 000. Ukrajinských spoluobčanov — Rusínov žije u nás okolo 58 000, v ČSZM je 5000. Okrem toho je na Slovensku asi 4000 členov ČSZM českej národnosti.

V otázke začlenenia maďarskej a ukrajinskej mládeže existujú dva názory:

1. Vytvoriť samostatný Zväz mládeže maďarskej národnosti a Zväz mládeže Karpát (pre ukrajinskú mládež).

2. Nedeliť mládež podľa národnostného princípu v samostatných zväzoch, ale začleniť ju do jednotného Zväzu mládeže Slovenska, pri ktorom by sa mala vytvoriť na úrovni centra rada maďarskej a ukrajinskej mládeže.

V okrese Trebišov a Komárno sa už ustanovili rady mládeže maďarskej národnosti. Ukáže sa, aké budú výsledky ich činnosti a ako by bolo najrozumnejšie postupovať v tejto otázke.

ČSZM JE V KRÍZE

Na konštatovanie, ktoré odznelo na marcovom plénu SÚV ČSZM, že organizácia ČSZM je v kríze sú protichodné názory. Akokoľvek sa budeme usilovať nahradiť tento termín iným termínom, veľa na jeho podstate nezmeníme. Súčasný stav je logickým výsledkom celkovej situácie v našej spoločnosti. Čiastočné úspechy v niektorých mládežníckych organizáciách, čo aké by boli prenikavé, neprekryjú súčasný všeobecný krízový stav. Konsolidácia tohto stavu je v našich silách. Nie v sile príkazov a direktívneho riadenia, ale v sile argumentov, v schopnosti analyzovať každý jav a v naplnení a realizácii Akčného programu ÚV komunistickej strany.

V súčasnosti sa vynára ďalej otázka, či sa niektoré sily neusilujú o likvidovanie mládežníckej organizácie. Vyhlasovali sme a vyhlasujeme aj dnes, že zmena štruktúry mládežníckej organizácie bude závisieť od samotných mladých ľudí. V našom hnutí i mimo neho prebiehajú na túto tému diskusie. Všímame si každý návrh, sledujeme priebeh diskusie, máme prehľad o situácii. Odpoveď na otázku, ako bude vyzerať nová organizácia mládeže v nových podmienkach, bude možné dať až na mimoriadnom zjazde. Už dnes však možno povedať, že akékoľvek likvidátorské tendencie odrazí mládež sama. Je totiž, ako sama preukázala, silou, s ktorou nemožno nepočítať. Vnútornú obrodu organizácie samotnou mládežou nesmieme považovať za jej likvidovanie.

Ing. ROBERT HARENČÁR, predseda SÚV ČSZM

SMENA, 26. mája 1968, str. 4.

Otvorený list biskupa P. Hnilicu z Ríma

Tohtoročné marcové udalosti v Československu prekvapili svet. Demokratizácia, ľudské práva, rehabilitácia krívd jednotlivcov, skupín, cirkví a národa, to všetko sa zdalo príliš pekné, skoro neuveriteľné, celému národu vytúžené a žiadúce.

A predsa ešte zostalo niečo zo starého kvasu: ešte sa šíria tlačou a verejnými komunikačnými prostriedkami chýry, ktoré zatemňujú skutočnosť a brzdia nový proces hľadaním nepriateľov nových prúdov tam, kde ich niet.

Bola by to veľká škoda, keby tlač, rádio a televízia, ktoré majú levský podiel na prebudení terajšieho obrodného hnutia, nevideli jasne v takýchto dôležitých dobách.

K takýmto nezodpovedným správam sa radí aj článok, ktorý sa objavil v talianskom pravičiarskom časopise „Il giorno" dňa 19. apríla 1968 nadpísaný, akoby pochádzal priamo v Vatikánu, článok, ktorý mojú osobu stavia do priameho protikladu proti biskupovi Fr. Tomáškovi, ako by som ja kazil, čo on tuná v prospech vlasti vykoná. „Zhodou okolností" objavil sa ten istý článok v príslušnej úprave aj v slovenských novinách už nasledujúceho dňa ako správa ČSTK z Ríma.

Keď biskup Tomášek tento článok prečítal, veľmi sa tomu podivil a vydal vlastnoručne podpísané vyhlásenie v talianskom jazyku, kde konštatuje tendenčnosť a nepravdivosť toho článku a vyhlasuje, že pravý opak je pravda: Medzi biskupom Hnilicom a biskupom Tomáškom bol vždy úprimný bratský pomer a biskup Hnilica vždy napomáhal osobu i prácu biskupa Tomáška v Ríme.

Aj redaktor časopisu „Il giorno", zbadajúc svoj omyl, opravil to vo svojej správe o mojej audiencii, uverejnenej v tom istom časopise zo dňa 4. V. 1968 pod názvom „Slovenský biskup u Pavla VI.", kde cituje meritum vyhlásenie biskupa Tomáška. Žiaľ, toto už nenašlo cestu do ČSTK, ani do našich časopisov, rádio Praha však vo svojich správach o 13. hodine dňa 4. V. 1968 vyhlásilo: „Papež Pavel VI. včera prijal tajne vysvieteného biskupa Hnilicu, představitele slovenské klerofašistické emigrace", a túto správu prevzali aj niektoré časopisy nasledujúceho dňa.

Neviem, ako som si zaslúžil tento okrídlený titul, ktorým obyčajne odbavovali klérus, zapojený do politiky Slovenského štátu a odbavujú ešte aj teraz slovenských politikov v emigrácii. Ja však za Slovenského štátu som nijako nepatril ku kléru, veď som bol robotníkom a len po večiarkoch a nociach som študoval. Potom som ako neskoré povolanie (narodený r. 1921) vstúpil v dvadsiatom roku do noviciátu a dokončil svoje stredoškolské štúdiá v r. 1945. Ako novic a študent ani som nemal času, ani možnosť politizovať. V zahraničí som sa tiež nikdy nezúčastňoval na politickej činnosti ani v jednej exilnej skupine. A toto platí aj o všetkých mojich spolupracovníkoch.

Ak by sa teda niektorí priekopníci obrodného hnutia dobrej vôle obávali, že u mňa nájdu aspoň potenciálneho nepriateľa svojich snáh, týchto môžem ubezpečiť, že hoci som sa ešte verejne nevyslovil za demokratizačné snahy Alexandra Dubčeka, súkromne, a to tak v listoch ako aj v pozdravových telegramoch príslušným činiteľom prejavil som svoju radosť z týchto demokratizačných snáh, ako aj svoj súhlas s vyhláseniami ostatných biskupov, čo teraz opakujem verejne.

Nemalo by ich mýliť ani moje vystúpenie na II. vatikánskom koncile, keď pri prejednávaní 13. návrhu (Cirkev v dnešnom svete), kde biskupi mali referovať pozitívne a negatívne stránky položenia Cirkvi vo svojich krajinách, v pocite svojej zodpovednosti zodvihol som svoj hlas za Cirkev v Československu, lebo biskupi, ktorí na koncil došli, si to nemohli dovoliť, keď sa mali vrátiť. Veď aj terajší činitelia ČSSR berú na zodpovednosť ľudí, čo vedeli o príčinách zneužívania štátnej moci, mohli hovoriť a neozvali sa! Ja som sa ozval, a veru nepovedal som o krivdách, páchaných na Cirkvi v tom čase, ani desiatku toho, čo možno čítať dnes na stĺpcoch našich obrodených novín a časopisov a čo ostatní biskupi povedali vo svojom liste, adresovanom A. Dubčekovi a podanom prostredníctvom biskupa Tomáška dňa 25. marca 1968. Nech je aj moje zakročenie v minulosti vzaté ako odsúdenie omylov a prechmatov minulosti a nie terajšieho kurzu a nových obrodných snáh.

Spisovateľ Goldstücker vyhlásil vo svojej tlačovej konferencii v Ríme: „Zárukou, že sa nedopustíme starých krívd, je sloboda prejavu a objektívnosť informácií. V budúcnosti každý bude posudzovaný podľa svojich činov, nie podľa anonymných a vymyslených obžalôb." Za toto som mu vďačný a žiadam, aby sa podľa toho dôsledne pokračovalo voči každému. Myslím, že v tom je zároveň zahrnutá povinnosť spravodajstva overovať si svoje správy a len potom ich servírovať svojmu publiku: audiatur et altera pars — nech sa vypočuje aj druhá stránka!

V minulosti viackrát som čítal narážky kňazov „mierového hnutia", že moja osoba a vôbec kňazi v emigrácii si neprajeme, aby sa urovnal pomer medzi Cirkvou a štátom u nás a že proti tomu pozitívne pracujeme. Vtedy ma to neprekvapovalo. Zaráža ma však, že podobné rekriminácie sa znova prihrievajú. Prečo? Aká je to nepravda a aká krivda sa nám takýmito vyhláseniami robí, to sa zaiste ukáže v krátkej budúcnosti. Ak sme boli dačomu na prekážke, tak len tomu, aby sa u nás dohodou neuzákonil voči Cirkvi status quo minulosti, ktorý sa teraz verejne odsudzuje.

Sme naplnení úprimnou láskou k vlasti i Cirkvi, a čo to značí mať takýchto informátorov vo Vatikáne, to rozumejú len tí, ktorí vedia, že dosiaľ informovali o nás takí, čo mali povinnosť hájiť záujmy iných národov a cudzích štátnych celkov. Ako by sa to ináč bolo mohlo stať, že ešte doteraz Slováci nemajú svojej cirkevnej provincie (arcibiskupstvo) a svoje nezávislé diecézy (niektoré ešte dnes náležia cirkevne do Maďarska). Len tak, že „nemému dieťaťu ani vlastná matka nerozumie"... A keď to dieťa aj začne hovoriť, ale má za chrbtom starších bratov, ktorí to svojím silnejším hlasom dementujú? Je však isté, že umlčať nás možno len na chvíľu, pravda si už začína raziť cestu. Prosím, nezabíjajte ju.

Vy vo vlasti pribrali ste sa na veľmi dôležité a priekopnícke podujatie. Celý svet vás pozoruje, či budete mať dosť sily a politického umenia zdolať problém, ktorý na svete ešte nik nezdolal. Preto aj výzvu Alexandra Dubčeka a prezidenta Svobodu k 9. máju 1968, v ktorej volajú po spolupráci všetkých činorodných síl, po jednote, každý prijal s pochopením ako dôležitý štátnický akt. A ja myslím, že tu treba jednoty a spolupráce nielen tých, čo zostali doma, ale treba pribrať a rehabilitovať aj tých, ktorí hnaní skrivodlivými zásahmi moci, museli opustiť svoju milovanú vlasť.

Treba teda vylúčiť nielen všetku zlú vôľu, ale aj všetko nedorozumenie a vyhnúť sa prenáhlenému a nedostatočnému vylučovaniu ľudí, ktorí nové snahy sledujú so sympatiami a sú hotoví pomáhať vo všetkom, čo smeruje k dobru, celku, i jednotlivého človeka, a to či už za hranicami alebo čím skôr i doma.

SLOVENSKÝ BISKUP DEMENTUJE

Tohoročné marcové udalosti v Československu prekvapili svet. Demokratizácia, ľudské práva, rehabilitácia krívd jednotlivcov, skupín, cirkví a národa, to všetko sa zdalo príliš pekné, skoro neuveriteľné, celému národu vytúžené a žiadúce.

A predsa ešte zostalo niečo zo starého kvasu: ešte sa šíria tlačou a verejnými komunikačnými prostriedkami chýry, ktorí zatemňujú skutočnosť a brzdia nový proces hľadaním nepriateľov nových prúdov tam, kde ich niet.

K takýmto nezodpovedným správam sa radí aj článok, ktorý sa objavil v talianskom pravičiarskom časopise Il giorno dňa 19. apríla 1968 nadpísaný, akoby pochádzal priamo z Vatikánu, článok, ktorý moju osobu stavia do priameho protikladu proti biskupovi Fr. Tomáškovi, akoby som ja kazil, čo on tu v prospech vlasti vykoná. „Zhodou okolností" objavil sa ten istý článok v patričnej úprave aj v slovenských novinách už nasledujúceho dňa ako správa ČSTK z Ríma.

Keď biskup Tomášek tento článok prečítal, veľmi sa podivil a vydal vlastnoručne podpísané vyhlásenie v talianskom jazyku, kde konštatuje tendenčnosť a nepravdivosť toho článku a vyhlasuje, že pravý opak je pravda: Medzi biskupom Hnilicom a biskupom Tomáškom bol vždy úprimný bratský pomer a biskup Hnilica vždy napomáhal osobu i prácu biskupa Tomáška v Ríme.

Aj redaktor časopisu Il giorno, zbadajúc svoj omyl, opravil to vo svojej správe o mojej audiencii, uverejnenej v tom istom časopise zo dňa 4. V. 1968 pod názvom Slovenský biskup u Pavla VI., kde cituje meritum vyhlásenia biskupa Tomáška. Žiaľ, toto už nenašlo cestu do ČSTK ani do našich časopisov, pražský rozhlas však vo svojich správach o 13. hodine dňa 4. V. 1968 vyhlásil: „Pápež Pavol VI. včera prijal tajne vysväteného biskupa Hnilicu, predstaviteľa slovenské klerofašistické emigrácie," a túto správu prevzali aj niektoré časopisy nasledujúceho dňa.

Neviem, ako som si zaslúžil tento okrídlený titul, ktorým obyčajne odbavovali klérus zapojený do politiky Slovenského štátu, a odbavujú ešte aj teraz slovenských politikov v emigrácii. Ja som však za Slovenského štátu nepatril ku kléru, veď som bol robotníkom a len po večeroch a nociach som študoval. Potom som (narodený som r. 1921) vstúpil v dvadsiatom roku do noviciátu a dokončil stredoškolské štúdiá v r. 1945. Ako novic a študent som nemal ani času, ani možnosti politizovať. Ani v zahraničí som sa nikdy nezúčastňoval na politickej činnosti. A toto platí aj o všetkých mojich spolupracovníkoch.

Ak by sa teda niektorí prekonfi- obrodného hnutia dobrej vôle obávali, že u mňa nájdu aspoň potenciálneho nepriateľa svojich snáh, môžem ich ubezpečiť, že hoci som sa ešte verejne nevyslovil za demokratizačné snahy Alexandra Dubčeka, súkromne, a to tak v listoch, ako aj v pozdravových telegramoch na patričných činiteľov, som prejavil svoju radosť z týchto demokratizačných snáh, ako aj svoj súhlas s vyhláseniami ostatných biskupov, čo teraz opakujem verejne.

Nemalo by ich mýliť ani moje vystúpenie na II. Vatikánskom koncile, keď pri prerokovávaní 13. návrhu (Cirkev v dnešnom svete), kde biskupi mali referovať o pozitívnych a negatívnych stránkach položenia cirkvi vo svojich krajinách, v pocite svojej zodpovednosti zodvihol som svoj hlas za cirkev v Československu, lebo biskupi, ktorí na koncil došli, si to nemohli dovoliť, keď sa mali vrátiť. Veď aj terajší činitelia ČSSR berú na zodpovednosť ľudí, čo vedeli o výlnoch zneužívania štátnej moci, mohli hovoriť, a neozvali sa. Ja som sa ozval a veru som nenovedal a krivdách, páchaných na cirkvi v tom čase ani desatinu toho, čo možno čítať dnes na stĺpcoch našich obrodených novín a časopisov a čo ostatní biskupi povedali vo svojom liste, adresovanom A. Dubčekovi a podanom prostredníctvom biskupa Tomáška dňa 25. III. 1968. Nech sa aj moje zakročenie v minulosti chápe ako odsúdenie omylov a prehmatov minulosti, a nie terajšieho kurzu a nových obrodných snáh.

Spisovateľ Goldstücker vyhlásil na svojej tlačovej konferencii v Ríme: „Zárukou, že sa nedopustíme starých krívd, je sloboda prejavu a objektívnosť informácií. V budúcnosti bude každý posudzovaný podľa svojich činov, nie podľa anonymných a vymyslených obžalôb." Myslím, že v tom je zárovoň zahrnutá povinnosť spravodajstva overovať si svoje správy a len potom ich servírovať svojmu publiku: audiatur et altera pars — nech sa vypočuje aj druhá stránka!

Sme naplnení úprimnou láskou k vlasti i cirkvi. Čo to znamená mať takýchto informátorov vo Vatikáne, to rozumejú len tí, ktorí vedia, že dosiaľ informovali o nás takí, čo mali povinnosť hájiť záujmy iných národov a cudzích štátnych celkov. Ako by sa to ináč bolo mohlo stať, že Slováci ešte doteraz nemajú svoju cirkevnú provinciu (arcibiskupstvo) a svoje neodvislé diecézy (niektoré ešte dnes cirkevne náležia do Maďarska). Len tak, že „nemému dieťaťu ani vlastná matka nerozumie"... A keď to dieťa aj začne hovoriť, ale má za chrbtom starších bratov, ktorí to svojím silnejším hlasom dementujú? Je však istá, že umlčať nás možno len na chvíľu, pravda si už začne raziť cestu.

Vy vo vlasti ste sa pribrali na veľmi dôležité a priekopnícke podujatie. Celý svet vás pozoruje, či budete mať dosť síl a politického umenia zdolať problém, ktorý na svete ešte nik nezdolal. Preto aj výzvu Alexandra Dubčeka a prezidenta Svobodu z 9. mája 1968, v ktorej volajú po spolupráci všetkých činorodných síl, po jednote, každý prijal s pochopením ako dôležitý štátnický akt. A ja myslím, že tu je potrebná jednota a spolupráca nielen tých, čo zostali doma, ale treba pribrať a rehabilitovať aj tých, ktorí — hnaní skrivdivými zásahmi moci — museli opustiť svoju milovanú vlasť.

PAVOL HNILICA, biskup
Rím

VYHLÁSENIE

Talianský denník Il giorno z 18. apríla 1968 uverejnil správu, ktorá, podľa názvu súdiac, pochádza z Città del Vaticano a obsahuje niektoré nesprávne a tendenčné informácie.

V záujme pravdy, ako aj preto, že táto správa bola rozšírená ČSTK v niektorých denníkoch v ČSSR, považujem si za povinnosť opraviť ju týmto vyhlásením:

Tvrdenie, že „Tomášek bol dlho čiernou ovcou pre československých exulantov, ktorí ho dlho označovali známkou »kolaborantstva«" nezodpovedajú pravde, naopak, vyhlasujem, že biskup msgr. P. Hnilica, S. J., ktorého ten istý denník uvádza ako hlavu týchto exulantov a ako môjho protivníka, mi vždy aktívne pomáhal pri všetkých mojich návštevách v Ríme, a tak isto pri tejto poslednej, lebo sme vždy boli vo veľmi bratskom pomere.

Ani posledný odsek citovaných novín, ktorý hovorí, že „československí exulanti sú vo vare" v zmysle, že sú proti mojej osobe a proti mojej činnosti vo Vatikáne a zle naladení proti ČSSR, vôbec nezodpovedá pravde, lebo všetci a najmä biskup P. Hnilica vyhlásili svoju radosť nad demokratizáciou v ČSSR a nad ústupním k obapolnej spokojnosti obidvoch stránok.

Rím, 28. apríla 1968

FRANTIŠEK TOMÁŠEK, biskup

POZNÁMKA REDAKCIE: V tomto i v minulých číslach uverejnili sme ohlasy verejacich na posledné spoločenské udalosti. Nazdávame sa, že aktivizácia doteraz mlčiacich i umlčiavaných a takmer zabudnutých ľudí a ich názorov, aj keď s nimi vo všetkom nesúhlasíme, je pozitívnym zjavom demokratizačného procesu. Ide nám o to, aby všetky sily, ktoré sa objektívne spájajú a môžu spojiť s historickým kvasom formovania novej spoločnosti, nenachádzali naďalej v nedôstojnej izolácii.